RADOMER-KIELCER LEBEN" № 15 (155) „Należytość pocztową uiszczono ryczałtem" פרייז 25 גראשען פירטער יאהרגאנג

ראדאמער-קעלצער לעבען

היינט 12 זייטען.

אדרעס
פון „ראדאמער-קעלצער לעבען"

Redakcja i Administracja
„Radomer Kielcer Leben"
Radom, Szwarlikowska 20.

Oddział w Kielcach.

אנאנסען פרייזן!
איין מילימעטער שורה: פאר'ן טעקסט 20 גר.
„ „ „ אין „ 40 „
„ „ „ נאכ'ן „ 18 „
די ערשטע זייט ענטהאלט 8 שפאלטען
אין טעקסט און לעצטע זייט 4 „

ראדאם פרייטאג י"ג ניסן תרפ"ז דאר, אינהאלט פון בעקבט אין די אנאנסען איז די רעדאקציע נישט פעראנטווארטליך

15-go kwietnia 1927 r.

ראדאמער כראניק

ווי אזוי האט היי-יאהר אויסגעזען די פסח-אקציע.

דאס היינטיגע יאהר איז די גאנצע לאסט פון די פסח-אקציע געפאלען, אויף דער געזעל. „עזרה". די גמינע האט היי-יאהר קיין פסח-אקציע נישט אונטערגענומען, נאר יוצא געווען מיט צוטיילען עטליכע טויזענד זלאטעס דער „עזרה" (נאך שוין אריינרעכענדיג די „עזרה"-סובסידיעס). און אלץ האט „עזרה" געברויכט א יספיהרען. האט טאקי „עזרה" דורכגעפיהרט די פסח-אקציע אין דער זארגפעלטיגסטער ארדנונג און מיט דער גרעסטער איבערגעגעבענהייט, אנגאזשירענדיג זיך אין הובות איבער איהרע כחות. דאס ביורא פון „עזרה", ווי אויך דער מאגאזין זענען געווען טעטיג פון פריה ביז שפעט אין דער נאכט אהן הפסקה. ווען נישט די בעמיהונגען פון „עזרה" וואלטען הונדערטער ארימע און נויטבעדערפטיגע געבליבען פילשטענדיג אהן פסח-פראדוקטען און געמוזט הינגערן גאנצע 8 טעג פסח. עמיצען (נישט פון דער „עזרה", ווער דער עמיצער איז, דאס איז א קאפיטעל פאר זיך און מיר וועלען זיך נאך צו דעם ענין אומקעהרען) האט זיך פערגליסט ארויסצוגעבען א גזרה, אז די, וואס האבען בעקומען אמאל פראדוקטען פון מאגיסטראט זאל קיין פסח-שטיצע פון „עזרה" נישט בעקומען (קאזאצקע-יושר) און צוליב דער גזירה רעה איז אין „עזרה" ענטשטאנען א חאאס און ס'האט שיער נישט געהאלטען דערביי, אז הונדערטער ארימע בכבוד'ע זאלען בלייבען אהן שום שטיצע אויף פסח.

א דאנק אבער דעם ענערגישען ארויסטריט און פראטעסט פון „עזרה", איז געלונגען די גזירה אבצורופען און אלע נויטבעדערפטיגע, וועלכע מ'האט פריהער געהאט אבגעזאגט, האבען בעקומען שטיצע. אזוי נאך האט „עזרה" פשוט פערדרייפאכט די פסח-אקציע, נישט לוקענדיג וואס די מאטעריעלע מעגליכקייטען זענען נישטא, אבער מיט דער האפנונג, אז די היגע יודישע בעפעלקערונג וועט אבשאצען די טהעטיגקייט פון „עזרה". די פראדוקטען וואס זענען געטיילט געווארען זענען בעשטאנען פון מצות, שמאלץ, צוקער און טייה.

בכלל ביי דער גאנצער ארבעט שטייען פעראנטווארטליכע און געניטע מענשען, אזוי געהערן צו דער איינקויף קאמיסיע די ה"ה וויצע פרעזעס אדלער איתמר, סעקרעטאר ד"ר שענדעראוויטש פישמאן מרדכי לייב און ווייטנרויב ה. נירענבערג מ י.

די ראדאמער אבטיילונג פון דער געזעלשאפט „טאז"

מאכט בעקאנט די מיטגלידער פון „ט א ז", אז דעם 30 אפריל ה. י. שבת, פינקטליך 8 א זייגער אווענד קומט פאר, אין אייגענעם לאקאל פון דער געזעלשאפט (דלוגא 24), **א אויסערגעוועהנליכע אלגעמיינע פערזאמלונג פון די מיטגלידער.**

מיט פאלגענדען טאג ארדנונג:

1) ערעפנונג. 2) וואהלען פון פרעזידיום. 3) בעריכט פון צוזאמענפאהר אין ווארשא, דעם 6 מערץ ד. י. 4) בעריכט פון דער טעטיגקייט פון דער ראדאמער אבטיילונג. 5) בעריכט פון דער רעוויזיאנס-קאמיסיע 6) פלאן פון דער ווייטערדיגער טעטיגקייט 7) וואהלען פון מיטגלידער אין דער פערוואלטונג און רעוויזיאנס קאמיסיע. 8) פרייע פארשלאגען. בעמערקונג: אין פאל פון נישט קומען די נויטיגע צאהל מיטגלידער, וועט, לויט דעם 20 § פון סטאטוט, די פערזאמלונג פארקומען אין דעם זעלבען טאג 9 א זייגער אווענד און וועט זיין גילטיג ביי יעדער צאהל מיטגלידער.

כשר לפסח קאנקורענץ! כשר לפסח
וויין, מעד, י"ש, כרמל
די לאנג עגזיסטירענדע פירמע
„ירמיה ראזענבערג" (וואלאווע 21)
איז פארזעהן אויפ'ן קומענדען פסח מיט א גרויסען אויסוואהל פון פערשידענע
וויינען אויסלענדישע און אינלענדישע, מעד,
י"ש 90° — 96° ווי אויך כרמל.
די רעעלקייט און כשרות פון דער פירמע איז אלגעמיין בעקאנט. דעריבער קויפט
נור ביי ירמיה ראזענבערג וואלאווע №21

אויף פסח
קויפט נור

„כרמל"
וויין און קאניאק
„כרמל"-וויין און קאניאק איז כשר לפסח
אפילו למהדרין מן המהדרין.
„כרמל"-וויין און קאניאק איז בעסער פאר די טייערסטע אויסלענדישע וויינען און קאניאקען.
זוכט נאך אויפ'ן עטיקעט די שוץ-מארקע:
2 מרגלים טראגען דעם אשכול. אהן דעם איז עס נישט קיין „כרמל".

JASNIEJ SŁOŃCA
NAJLEPSZA ZAPRAWA DO PODŁÓG
פרישט אב פאסאדיקעס, לינאלעאום און פארבט אין פערלויף פון איין שעה, וויסע פאדלאגעס אויף רויט אדער טונקעל-ארזשעך.

צו דער פערלאבונג פון אונזער שוועסטער און שוועגערין
מאשאלע ראזענבערג מיט ה' **חיים זיעלאני** קעלץ
וואונשען מיר זיי ווי אויך די ליעבע עלטערן א הערצליכען מזל טוב.
פיילמשע און מרדכי ליב פישמאן ראדאם.

א הערצליכען בלייבט געזונד
וואינשע איך מיינע ליבע עלטערן, קרובים און פריינד. דעם ג' ה' רעדאקטאר
מאיר הערץ מיט זיין ליבע פרוי **לאה'טשע**
צו מיין אבפאהרען נאך קאנאדע.
ראדאם **שלמה ליפשיץ.**

בברכת מז"ט חמה ולבבית אנו מברכים
את דודתנו **דינה** תחי' ואת בנה מר
שמחה נייימאן לארושיו את העלמה **עלקה קורמאן**
יהי קשרם קשר של קיימא!
ברוך נייימאן (ב"ן) ורעיתו

צו דער פערלאבונג פון אונזער ברודער'ן-זוהן
שמחה נייימאן מיט פר"ל **עלקע קארמאן**
וואינשען מיר איהם און אונזער שוועגערין
מז"ט און פיעל גליק.
נתן נייימאן עט פרוי און **קינדער.**

ווער איז ראוי און פעהיג געוועהלט צו ווערען אלס יודישער ראטמאן אין נייעם שטאָדט-ראט?

בשעת מיר שרייבען די דאזיגע שורות, איז נאָך אומבאַוויסט וויפיעל יודישע קאנדידאטען-ליסטעס עס וועלען ארויסגעשטעלט ווערען צום נייעם שטאָדט-ראט. מיר ווייסען נאָך אפילו ניט געגוי די נעמען פון די פערזאָנען, וואָס פרעטענדירען געוועהלט צו ווערען אלס יודישע ראטמענער. ווי עס שיינט, האָט זיך היינטיגע וואָך דאָס איז א ריהר געטוהן אין אין א טייל פון די היגע געזעלשאפטליכע אינסטיטוציעס און אָרגאניזאציעס האָט מען זיך קוין אנגעהויבען בעראטען מכח אָננעמען א שטעלונג צו די וואהלען. ס'איז שוין אפילו אקטועל געוואָרען דער סיסטעם פון שאפען א בלאָק צווישען איניגע קערפערשאפטען אין אָרגאניזאציאָנעלע גרופּירונגען, וועלכע זאָלען געמיינזאם ארויסטרעטען ביי די וואהלען און ארויסשטעלען א איינהייטליכע קאָנדידאטען-ליסטע. אלענפאלס זענען פארלויפיג די נעמען פון די קאנדידירענדע אפיציעל נאָך נישט ארויסגעזאָגט געוואָרען, אָדער דאָס ווערט דערווייל געהאלטען בסוד, אָדער די פראגע פון מי ומי ההולכים בעדארף נאָך דעבאטירט און אויסגעקריסטאליזירט ווערען. ווי ס'זאָל אָבער ניט זיין, ווערען נאָך די נעמען פון די קאנדידאטען נישט אנגערופען. און צוליעב סאקי דעם טעם, וואָס די פנים'ער פון די צוקונפטיגע יודישע ראטמענער זענען נאָך ניט ענטהילט און ענטפּלעקט געוואָרען פאר דער עפענטליכקייט, ווייסט מען נאָך נישט פאר וועמען צו קעמפּפען, אָדער וועמען צו בעקעמפּפען.

לויט ווי מיר הערען, ווערט פארלויפיג היינט-צו-טאָג גערעדט פון פאָלגענדע וואהל-ליסטעס: סוחרים-פעראיין, ציוניסטישע אָרגאניזאציע, אָרטאָדאָקסען, האנדווערקער-קלוב, „טאָז" און נאציאָנאלע האנדווערקער. ס'איז נישט קיין אויסגעשלאָסענע זאך, ס'זאָל ארויפשווימען אויף דער געזעלשאפטליכע ארענע נאָך אנדערע ליסטעס. אזוי למשל, הערט מען אין שטאָדט, אז אימגערעכט, אין דער לעצטער רגע, זאָל ארויסשפּרינגען א ליסטע מיט לויטער נייע פנים'ער מיט דער לאָזונג: נייע מענשען מיט נייעם ווילען, מיט פרישע ענערגיע, מיט טעמפּעראמענטפולען דראנג צום קאַמפּף פאר יודישע רעכט און צו שטעהן אויף דער וואך צו פערטיידיגען אלע ענינים, אזוי די גרעסטע, ווי די קלענסטע, וואָס ווערען געטוהן קעגען יודישען כלל. — יעדער איז דער שעפער פון אָט דער נייער לאָזונג, איז נאָך פארלויפיג אומבעוויכט.

עס איז אויך א סברה, אז צווישען דער ציוניסטישער אָרגאניזאציע מזרחי, סוחרים-פעראיין און די אָרטאָדאָקסען זאָל געשאפען ווערען א בלאָק און נאָכדעם, ווי זיי וועלען קומען צו א פערשטענדיגונג, זאָלען זיי ארויסטרעטען מיט איין וואהל-ליסטע.

אזוי אומגעפעהר רעדט מען אין שטאָדט. אויף וויפיעל דאָס אלעס איז בעגרינדעט און אויף ווי ווייט דאָס אלץ שטימט מיט דער וואָהרער ווירקליכקייט, וועט בעווייזען די נאָהנטסטע צייט. אלענפאלס טומעלט זיך שוין עפּיס און מען גרייט זיך פון פערשידענע זייטען צו דער וואהל-אקציע. מען רעדט וועגען אלצדינג. מען רעדט וועגען בלאָקען, וועגען נייע וואהל-ליסטעס. וועגען פערשידענע שפּעקולאַטיווע וואהל-מאַנעווערען. ס'ווערען אויסקאָמבינירט פערשידענע אויפטהועכצען. די פערגלייווערטע אטמאָספערע פון דער יודישער געזעלשאפטליכקייט האָט זיך א ביסעל צוואַרימט. די טעמפּעראטור ביי די געזעלשאפטליכע טהוער האָט געשטיגען אויף עטליכע גראד היץ. מען רעדט, מען שמועסט. מען אָרגאַניזירט זיך, מען כלאָגט און מען שאפט פערשידענע קאָנצעפּציעס. פון אלצדינג ווייסט מען שוין באלד. איין זאך נאר וואס איז נאָך פערהוילען, איז די נאָמענטליכקייט: דאָס אנרופען די נעמען פון קאנדידאטען אויף ראטמענער. א סברה, אז דאָס בעהאלט מען אלעס אויף דער לעצטער מינוט. מען ווייסט, אַז דער מענשען-אויסוואָהל, וואָס דארף געקליבען ווערען אין שטאָדט-ראט, איז דער עיקר און מען וויל דערביי פאַרזיכטיג זיין...

מיר ווילען זיך ניט גריבלען אינ'ם גאנצען הינטער-קוליסען-שפּיעל. אדרבה, זאָל יעדער גרופּירונג שפּעקולירען און איבערזיפען דאָס מענשען-מאַטעריאל פון די נייע געוועהלטע. מיר פון אונזער זייט ווילען נאָר דערמאָנען די אלע גרופּירונגען און געזעלשאפטען, וואָס קומען זיך בעזאָרגען מיט מאַנדאטען אין שטאָדט-ראט, זיי זאָלען ווי געהעריג אָפּשאַצען די ענטשפּרעכענדע קוואַליפיקאציעס און בערוף-פעהיגקייטען פון זייערע קאנדידאַטען, וועמען זיי ווילען שיקען אלס שלוחי צבור צו קעמפּפען פאר יודישע רעכט און פערטיידיגען די יודישע אינטערעסען.

אויך די קאנדידאטען גופא מוזען פיהלען ביי זיך, צי זיי זענען ראוי און בערופען צו פערנעמען אַזא פעראַנטוואָרטליכען פּאָסטען ווי דאָס איז, זיין א ראטמאן אין שטאָדט-ראט. מען דארף נישט בלויז קיין כיבודים. מען טאָר נישט כאַפּען נאָך מאַנדאטען, אויב מען פיהלט נישט די אחריות, וואָס מען נעמט אויף זיך לגבי די וועהלער-מאַסען, וועמענס עקאָנאָמישע נויטען און קולטורעלע בעדערפעניששען עס זענען ענג פערבונדען מיט דער ווירטשאַפטליכער פּאָליטיק פון דער אָרטיגער זעלבסט-פערוואַלטונג, דער שטאָדט-ראַט.

וואָס איז אזוינס א שטאָדט-ראט?

א שט.-ראט, דאָס איז די וויכטיגסטע קאָמונאלע אינסטיטוציע. א וויכטיגער שרויף אינ'ם קאָנסטרוקציוועז געבוי פון דער מוניציפּאלער אָרדנונג, און וועמען ס'איז אבסאָלוט אָבהענגיג די גאנצע פיהרונג פון דער לאָקאלער ווירטשאפטליכקייט. דער שטאָדט-ראט ווערט אָנגערופען זעלבסט-פערוואַלטונג דערפאַר, ווייל דער צוזאמענשטעל פון די געוועהלטע בילדען מיט זיך אַ לעגאַליזירטע און יורידישע קראפט צו פערוואלטען מיט אלע אָרטיגע שטאָדטישע ענינים, אזוי אויפ'ן ווירטשאַפטליך-עקאָנאָמישען, ווי אויך אויפ'ן קולטורעל-געזעלשאַפטליכען געביעט. דער שטאָדט-ראט ווערט אָנגערופען זעלבסט-פערוואלטונג דערפאַר, וואָס די שטאָדט האָט די רעכט זיך אליין אויסצווועהלען פון איהרע אייגענע שטאָדטישע בירגער אפּיטרופּסים, וואָס זאָלען אָנפיהרען מיט דער לאָקאַלער ווירטשאפט און שטאָדטישער בעל הבית'ישקייט. דער שטאָדט ראט איז דערפאר דער אויסדרוק פון דער גאנצער ווירטשאפטליכער סטרוקטור אין שטאָדט און אלע זיינע לייסטונגען דארפען דעריבער געהן אין דער ריכטונג צו דערהויבען דעם געזעלשאפטליכען ניוואָ אויף אזא מדרגה, אז די בעדערפעניששען, אי די ווירטשאפטליכע אי די קולטורעלע, פון די אָרטיגע בירגער זאָלען לויט זייער ווילען און גייסט בעפרידיגט ווערען.

אין הכלל מיט דער הערשענדער קאָנסטיטוציע אין לאנד, האָט דער שטאָדט-ראט דאָס רעכט צו מאָהנען שטייערן, אין פערשידענע פאָרמען, ביי די שטאָטישע בירגער. דער שטאָדט ראט בענוצט אָדער גלייכצייטיג די איינגעפלאָסענע, דורך שטייערן, געלדער אויף לטובת דער שטאָדט. ער זאָרגט און פּפלעגט די אָרטיגע ווירטשאַפט. בויט פערשידענע וויכטיגע בנינים, און טוט אכטונג די שטאָט זאָל זיך עקאָנאָמיש און ווירטשאפטליך צו וואַקסען און ענטוויקלען, האָט פיל צו זאָגען איבערן אָרטיגען שול-וועזען. שאפט שולען, סטיצט מיט סובסידיעס פערשידענע קולטורעלע און פילאַנטראָפּישע אינסטיטוציעס, לינדערט די נויט פון די איינוואָהנער דורך געבען בעשעפטיגונג פיל ארבייטסלאָזע. נאָרמירט די האנדעל'ס-שעה'ען. א. ז. ו. א. ז. וו.

די מאַגיסטראט-פיהרונג שטעהט אונטער דער קאָנטראָל פון שט.-ראט, וועלכער שיקט זיינע בעפאָלמעכטיגטע אין פערשידענע קאָמיסיעס, וואָס האָבען צו זאָגען איבער היגיעניש און סאניטארע ענינים, ווי אויך צו קאָנצעסיאָנירען א טהייל פון האנדעלס- און האנדווערקער-איינריכטונגען.

דער שט.-ראט איז די אָפיציעלע רעפּרעזענטאַנץ פון אלע שטאָדטישע בירגער, וועלכע שיקען אהין זייערע פערטרויאונגס-מענער און גיבען זיי כח הרשאה צו פערוואַלטען און אָנצופיהרען מיט אלע לאָקאלע פערהעלטנישען פון פערשידענארטיגע נאַטור. נאָך מעהר פּשוט'ער און עלעמענטאַר-קלאָרער איז דער בעגריף פון אָרט שטאָדט-ראט, ווען מיר זאָגען גאנץ איינפאַך, אז די שטאָדטישע בירגער קלויבען זיך אויס א ראט, וואָס זאָל זיין דער פּאַקטישער בעל-הבית, דער בויער, דער ש ע פ ע ר, וועלכע דארף זאָרגען פאר דער גאנצער ווירטשאַפטליכער אָרדנונג פון שטאָדט. און גלייכצייטיג אין א געוויסע מאָס לינדערען דעם עקאָנאָמישען גורל פון זיינע בירגער.

ווי עס איז אלזאָ צו זעהן נעמט אויף זיך יעדער געוועהלטער ראטמאן, וועלכער העלפט מיט שאפען די דאזיגע רעפּרעזענטאַנץ. געוויסע פערפליכטונגען לגבי זיינע וועהלער און

Dodatek „Radomer-Kielcer Leben“

№ 15 (155) ביילאגע צום „ראדאמער־קעלצער לעבען“

דער פעראייניגטער יודישער וואהל־קאמיטעט צום שטאדט־ראט אין ראדאם.

אויפרוף

צו די ראדאמער יודישער בעפעלקערונג!

די וואהלען צום שטאדט־ראט אין ראדאם רוקען שויז אן און דער וואהל־פראצעס איז אין פולען גאנג.

די וויכטיגקייט פון די שטאדטישע זעלבסט־פערוואלטונג, וועלכע נעמט ארום אלע געביטען פון שטאדטישען לעבען, איז אלעמען גענוג קלאר און דעריבער ליגט א חוב אויף יעדען בירגער אויסצונוצען זיין רעכט און אבצוגעבען זיין שטים.

פערשטעהענדיג די נויטיגקייט פון דער איינהייטליכער געמיינזאמער וואהל־ארבייט פאר די יודישע בעפעלקערונג, האבען זיך אלע גרעסטע יודישע ארגאניזאציעס און אינסטיטוציעס פעראייניגט און געבילדעט א פעראייניגטען יודישען

וואהל קאמיטעט

דער ערשטער חוב פון די וועהלער איז צו קאנטראלירען, צי זייערע נעמען פיגורירען אין די וואהל־ליסטעס. דאס קאן מען נאכזעהען אין די לאקאלען פון די וואהל־ראיאנען די פאלגענדע דריי טעג:

14, 15 און 16 אפריל (דאנערשטאג און פרייטאג צווישען 5 — 7 און שבת צווישען 1 — 3 נ. מ.)

מיר רופען אלע מענער און פרויען, וועלכע זענען אלט 21 יאהר, דאס צו קאנטראלירען און עווענטועל תיכף צו פאדערן אריינצוטראגען זייערע נעמען אין די ליסטעס. אנדערשט וועלען די נישט פערשריבענע וועהלער נישט קענען ערפילען זייער רעכט און פליכט, און דאדורך וועט די יודישע פארשטעהערשאפט אין שטאדט־ראט, און מאגיסטראט ווערען געשמעלערט און די אינטערעסען פון דער יודישער בעפעלקערונג וועלען דורך דעם שטארק ליידען.

יודען בירגער! ערפילט אייער ערשטען בירגערליכען חוב! געהט מאסענווייז קאנטראלירען אין די וואהל־ראיאנען צי איהר האט די מעגליכקייטען אנטייל צו נעמען אין די וואהלען צום שטאדט־ראט!

דער פעראייניגטער יודישער וואהל־קאמיטעט האט זיין זיץ אין סוחרים־פעראיין (לובעלסקא 18) און דער סעקרעטאריאט איז טעטיג פון 12 ביז 2 און פון 3 ביז 9 אוונד און דארט ווערען ערטיילט אלע נויטיגע אינפארמאציעס.

דער פעראייניגטער יודישער וואהל־קאמיטעט

ארטאדאקסישע ארג. אגודת־ישראל — יודישער האנדווערקער קלוב

ציוניסטישע ארג. — סוחרים־פעראיין.

ארגאניז. מזרחי

Redaktor i Wydawca CH. M. HERC — Odbito we własnej drukarni Radom Szwarlikowska № 20.

נעהט אין שטאָדט־ראַט נאָר מיט'ן בעדינג עפּעס אויסצופיהרן פאַר'ן גוטס פון דער שטאָט און זיינע וועהלער.

די יודישע ראַטמענער, וועלכע שטרעבען אַזוי געציהלט צו ווערען, דאַרפען זיך פריהער אליין צו עגזאַמינירען, צי זיי בעזיצען פיל מוטה און אָפּפערוויליגקייט צו קעמפפען מוטיג און דרייסט פאַר די יודישע רעכט. ער מוז וויסען, אַז די יודישע בעפעלקערונג אין ראַדאָם טראָגט אַליין אין דער מאַגיסטראַט־קאַסע איבער 60% פון אַלע איינגעפלאָסענע שטאָדטישע שטייערען און דערפאַר דאַרף ער נישט זיין קיין עמפירס ארויסצוטרעטען און פאָדערען, אַז די געזעלשאַפטליכע און קולטורעלע בעדערפעניסען פון דער יודישער בעפעלקערונג דאַרפען פּראָפּאָרציאָנאַל געדעקט ווערען פון די אַלגעמיינער שטאָדטישער קאַסע, אַז צו אַלע איינוועהטיגע אַרבייטען דאַרפען יודישע אַרבייטער צוגעלאָזען ווערען לויט דעם פּראָצענט, וואָס די יודען בילדען צווישען דער אַלגעמיינער בעפעלקערונג. די יודישע ראַטמענער דאַרפען שטעהן אויף דער וואַך און קעמפפען פאַר זייערע גערעכטע פאָדערונגען מיט טאַקט, פערשטענדניש און קאָנסעקווענטישקייט. און הויפּטזעכליך זענען ראוי און פּאַסענדיגען געוועהלט צו ווערען אַלס ראַטמענער אין גייעם שטאָדט־ראַט, נאָר די יודישע ראַטמענער, וועלכע פערמאָגען אין זיך מסירת נפש און זענען גרייט אויף יעדען רוף אַזוי פון יחיד ווי פון כלל צו פערטיידיגען זייערע רעכט, און קעמפפען געגען זיינע עולות, אפילו דאַן, ווען עס וועט דאַרפען אָנגריהרען זיין פּערזענליכען כבוד און אפילו אָפּצוגעבען פיל צייט און ענערגיע אויף צו דערגרייכען אַ וועלכען ס'איז רעזולטאַט, אַזעלכע יודישע ראַטמענער דאַרפען אין מאַררינען געוועהלט צו ווערען ווען זיי פיהלען מיט זייער גאַנצען האַרץ און נשמה די נויט און די ליידען פון יודישען כלל, ווי אויך פון יעדען יודישען יחיד.

אָט דאָס בעדאַרף זיין דער אני מאמין, דער דעוויז, דער רוף, דער מאָטאָ פון יעדער יודישער מוניציפּאַליטעטער וואַהל־ליסטע.

ב. צוויג.

זמן חרותנו.

ווען מיר נעמען זיך אריינטראַכטען אין די געשיכטע פון יציאת מצרים, זעהען מיר אין איהר די אָפּשפּיגלונג פון די היינטיגע פּאָליטיש־געזעלשאַפטליכע בעציהונגען און מיר שטויסען זיך אָן אויף די שקלאַפּישע פּסיכאָלאָגיע פון גלות.

לאָמיר זיך אָפּשטעלען אויף אייניגע מאָמענטען.

1) אשר הבאשתם את ריחנו בעיני פרעה ובעיני עבדיו (איהר האָט קאַליע געמאַכט אונזער ריח אין די אויגען פון פרעה און זיינע דיענער). אַ אַלטע גלות־טענה, בעדעקט מיט אַ שימעל פון טויזענטער יאָהרען. וואָס האָבען דען אייגענטליך משה און אהרן פערלאַנגט, וואָס די יודען, איבערהויפּט זייערע זקנים די פאַרשטעהער, האָבען זיך אַזוי געשפּייזערט, דאַכט זיך, זיי האָבען נישט געפאָדערט קיין קרבנות פון בלוט אָדער געלד נישט מער די יודען. זיי האָבען אוראי און אוראי נישט געטריבען צו קיין אויפשטאַנד, אפילו נישט גערעדט אין נאָמען פון פרייהייט, וועלכע איז איינגעוואָרצעלט אין האַרץ פון יעדען מענש. זיי האָבען דאָך נאָר בלויז געפאָדערט אַ ערלויבניש אויף דריי טאָג צו דיענען גאָט אין דער מדבר. אין אַ שילע אפשה האָבען זיי זיך דורכגעשמועסט מיט די זקנים, אַז גאָט „ראה את ענים" (האָט געזעהען זיין פּיין) און וויל זיי ארויסנעהמען פון דער קנעכטשאַפט. בשעת מעשה האָבען די זקנים דאָך ווי מסכים געווען און — ויקדו וישתחוו — אפילו זיך פערנייגט, אַלזאָ וואָס איז דאָס געוואַלד: אשר הבאשתם את ריחנו? צי איידער משה און אהרן זענען געקומען קיין מצרים איז דער ריח פון די יודען געווען פון פערפומען אין בשמים אין די נאָז פון פרעה און נישט פון „ציבעלעס און קנאָבעל"? צי האָט מען די יודען טאַקי ביז דאַמאָלס אַזוי הייס געליבט און יעצט אָנגעהויבען זיי פיינד צו האָבען? דער זהר הקדוש ערקלערט די דאָזיגע ערשיינונג גאַנץ דרייסט: ער זאָגט (פ' שלח) אַז „די פאַרשטעהער, די נשיאים, האָבען מורא געהאַט פשוט, אַז וויבאַלד די יודען וועלען אריינקומען אין זייער לאַנד אריין, וועלען זיי, די נשיאים, פערלירען די בענקליך און משה וועט קלייבען אַנדערע פאַרשטעהער".

אָט די דאָזיגע גלות פּסיכאָלאָגיע בעגלייט לייֵדער אונז אויף אונזער לאַנגען גלות־וועג. ווען דער „תולעת יעקב" וויל אויפהייבען די אויגען צו דער זון, קומען אָפט אונזערע אריסטאָקראַטען פון יעדען מצרים און טרעטען זי צו מיט די שטאָלצע פיס, זאָגענדיג צו איהר: לעק ערד, וואָרעם, און ליעג שטיל, מאַך נישט קיין גערודער. און טאָמער שרייט דער תולעת יעקב, ווען דאָס טרעטען מיט די אָפּסאַדאָנעס ווערט איהם צו שווער — שטעלט מען אַ הם „אשר הבאשתם את ריחנו"...

2) ותצל לא הצלת את עמך (די האָסט נאָך נישט געראַטעוועט דאָס פאָלק). ווידער אַ פּרעטענזיע צו אונזערע פיהרערס, אַמייסטען מצד יענע עלעמענטען וועלכע האָבען נאָך קיין פּרובה נישט געגעבען לטובת גאולת הארץ, אָדער ווילען זיך אַזוי אַנאָך אויסדרעהען פון קויפען אַ שקל, פון עפּעס אָפּצוגעבען אויף קרן היסוד אָדער קרן קימת. „האָט איהר שוין פיל אויסגעטהון"? אַ מין לכם ולא לו. אָדער די אַלטע טענה: „אף לא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאותנו" (דו האָסט אונז נאָך נישט געבראַכט אין לאַנד פון מילך און האָניג) און גליאַט אַזוי „טאָמער וועט די אונטערנעהמונג נישט געלינגען, זאָל איך שוין נעבען געלד"?

די לעצטע טענה דערמאָנט אונז דאָס מעשל, וועלכעס מאַקס נאָרדוי האָט אַ מאָל דערציילט די אָפּמילאַטערען אין פּאַריז אויף אַ מיטינג: מ'האָט אַ מאָל גערעדט אַ שידוך אַ אָרימען שמוציגען ישיבה־בחור מיט אַ שעהן מיידעל פון שענסטען יחוס און רייכע עלטערען. דער חתן האָט נאַטירליך געוואָלט טהון דעם שידוך. דעם שדכן האָט פּראָרדענט אַ קבלת פנים פאַר דעם חתן און האָט איהם אויפגעפאָדערט זיך אָבצוואַשען פון דעם שמוץ און זיך אויסצוקעמען דעם קאָפּ איידער ער געהט זיך בעווייזען פאַר דער עלעגאַנטער כלה. דער חתן דאַן האָט זיך בשום אופן נישט געוואָלט אָבוואַשען. דער מאָטיוו איז געוועזען: „טאָמער וועט פון דעם שידוך נאָר נישט ווערען? — „אַזוי, האָט אויסגעפיהרט נאָרדוי, טענהן אויך אונזערע עשירים, אונזערע אריסטאָקראַטען, ווען זיי ווערען אויפגעפאָדערט עפּעס צו שפּענדען פאַר דעם אויפבוי פון אונזער היים. אָדער אַביסעל פון זיך אַבצוטרייסלען דעם שמוץ און דעם שמוץ פון גלות דורך פערלערנען אונזערע הייליגע שפּראַך, אונזערע נאַציאָנאַלע קולטור. דער תירוץ איז: כאָטש וועט פון דעם שידוך מיט ארץ ישראל חלילה נישט ווערען? אַלזאָ וואָס טויג אַ הר יודישע פּיצים פערלירען? אַ ביסעל שמוץ? איהר האָט מורא, אַז איהר וועט אייך אַ ביסעל ריין אָביואַשען? מיר וואָלטען נאָך אַ ל צועלכע ביישפּילען געקענט וועבען אויף דער קאַנווע...

פונדעסטוועגען נישט קוקענדיג אויף די אַלע אינערליכע און אויסערליכע נעגנער, אויף די אינטריגעס פון די דתן ואבירם'ס און אויף די שטעלונגען פון די טעלער־לעקערס פון די פרעה'ס — איז פאַרגעקומען דער גרויסער וואונדערבאַרער אַקט, וואָס זיין גלייכען געפונען מיר נישט אין דער געשיכטע, אַז אַ פאָלק האָט אין איין הפלע נאַכט אָבגעטרייסעלט פון זיך די קייטען פון קנעכטשאַפט און יונג און אַלט, פאָק און זאַק ארויסגעצויגען פון בית עבדים! אמת, עס האָט געקאָסט אַ גאַנץ דור לעבענס; עס זענען אויסגעשטאָרבען די גרויסע פיהרערס, אויסגעלאָשען די מאורות הגדולים — אָבער דאָך דערגרייכט די פרייהייט.

* * *

די געשיכטע חזר'ט זיך אָפט מאָל איבער, דער היינטיגער גלות, דער גלות ארום, האָט פיל עהנליכקייט מיט דעם גלות מצרים. נישט אומזיסט זאָגען אונזערע חז"ל: מעשה אבות סימן לבנים. די זעלבע אינטריגעס פון די אויסערליכע און אינערליכע שונאים, אַ ביסעל אויף אַנדערע וועגען און אונטער אַנדערע פאַרמאַסקירטע לאָזונגען; שטעהונגען אהן אַ שעור פון פאָרענט און פון הינטען, פון רעכטס און פון לינקס. די גרויסע פיהרערס פון דער בעוועגונג זענען דערווייל אויסגעשטאָרבען, די מאורות הגדולים אויסגעלאָשען, געבליבען זענען בלויז מאורות קטנים..

צי דאַרפען מיר חלילה פערצווייפלען און אַריינפאַלען אין אַ אומעט? צי דאַרפען מיר חלילה איבערקלערען אין פּסוק: „התחיינה העצמות האלה?" צי וועלען נאָך ווידער אויפלעבען די דאָזיגע טרוקענע ביינער? אָה, ניין. מיר דאַרפען נאָר בלעטערן אין אונזער געשיכטע, וועלכע איז אליין אַן און פאַר זיך איין גרויס וואונדער, כדי מיט אַ אונערשיטערליכען בטחון צו גלויבען אין אונזער נאַציאָנאַלע ווידעראויפלעבונג אויף אונזער היסטאָרישען לאַנד. גענוג זיך צו דערמאָנען די ווערטער פון נביא: כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות — (איך וועל נאָך אייך ווייזען גרויסע וואונדער פונקט ווי ביי יציאת מצרים), כדי מיט געהויבענער שטימונג און געהויבענעם קול איינצורופען די ווערטער פון דער הגדה: „ונודה לך שיר חדש על גאולתנו ועל פדות נפשנו" — מיר וועלען נאָך זינגען אַ נייע לויב־געזאַנג פאַר אונזער גאולה און אונזערע גייסטיגע פרייהייט!

פלטי מושקאטבליטה

ער"פ תרפ"ז.

דער גרויסער רעש אין הימעל פסח ביינאכט פאר'ן סדר...

(א וואונדערבאר פסח מעשה'לע, ווי אזוי דער ראדישיצער רבי ר' אליעזר דוד זצ"ל האט זיך איינגעשפארט און נישט געוואלט געהן צום סדר, ביז אלע יודען וועלען נישט האבען גילוי אליהו.)

פון מאיר הערץ.

אין א שטעדטיל אויף פאליעסיען ניט ווייט פון בריסק האט געוואוינט א יוד, א גרויסער עושר, א וואלדסוחר, וואס זיינע וועלדער אין פעלדער האבען זיך געצויגען אויף מיילען ווייט אין דער מדינה פוילען. ער האט אחוץ דעם פערמאגט גיטער, הייזער און שלעסער און זיין עשירות האט גיהאט א שם אויף נאהנט און ווייט. דער דאזיגער גביר האט געהייסען ר' שלמה און פאר זיין גרויס דייכטהום, וואס ער האט פערמאגט האבען איהם אלע גערופען, ר' שלמה דער וואלדקעניג. האט זיך דער יוד געלעבט בשלום ובשלוה אין גלאנץ און פראכט בכבוד גדול און ס'האט איהם גארנישט געפעהלט. וואלט ער געהאט געווען צופריעדען און שוין געווען זיך בעגנוגען געלאזט. איז אבער די מעשה, וואס אויף דער וועלט קאן דאך פארט נישט זיין קיין מענש, וואס זאל מיט אלצדינג גליקליך זיין, איז דאס אויך געוועזן מיט דעם זעלבען גביר ר' שלמה. צו זיין גאנץ עשירות האט איהם געפעהלט איין זאך, וואס האט בעוואויגען און צושטערט זיין גליק. ער האט געהאט א סך טעכטער, שעהנע, געראטענע, אבער קיין זוהן האט ער נישט געהאט און דאס טאקי דאט איהם פיל מצער געווען. ער איז געקומען אין די עלטערע יאהרען. שוין געווען א בן־חמשים. אויף זיין קאפ האבען זיך גענומען בעווייזען גראהע האר, סימני זקנה און ער איז תמיד ארומגעגאנגען מיט דעם איינעם געדאנק: ווי אזוי שטארבט מען רוהיג, אז קיין קדיש לאז איך צומאלט נישט איבער... איך וועל איבערלאזען גיטער, וועלדער און הייזער, אבער א קדיש, א קדיש, א אייגענעם לייבליכען זוהן פון מיין זעלע און נשמה, וואס זאל פעראייביגען מיין נאמען און מעלה זיין מיין נשמה, — וואו נעמט מען?

איז ר' שלמה אויסגעפאהרען א וועלט צו אלע גוטען יודען און רביים, און אלע האבען נישט איינגעזעהן, אז ער זאל זוכה זיין צו אזא מתנה. לסוף האט ער זיך דערוויסט פון ראדאשיצער רבי'ן. איז ער אהינגעפאהרען און דער ראדאשיצער האט צו איהם אזוי געזאגט: הער אויס שלמה. אין אדם זוכה לשתי שלחנות. ביידע זאכען זעה איך נישט. אדער עשירות, אדער א בן־זכר. איינס פון די ביידע, וועלכעס ווילסטו? קלויב דיר אויס.--

איז אבער ר' שלמה'ען א שאד געווען צו פערלירען זיין עשירות און ער האט זיך נישט געקענט ענטשליסען באלד אויפ'ן ארט און ער האט געבעטען דעם ראדאשיצער צוגעבען איהם צייט אויף ישוב הדעת. איז ער אזוי געפאהרען הין־און־צוריק קיין ראדאשיץ עטליכע יאהר נאכאנאנד און דוקא מפציר געווען צו האבען ביידע. איינמאהל איז ער געקומען קיין ראדאשיץ און האט זיך געוואלגערט אין שטויב אויף די ערד פאר די פיס פון רבי'ן אין געזיינט א גרויס געוויין. האט ער געטראפען פונקט אין א שעה פון רחמים און דער ראדאשיצער האט קלערענדיג און טראכטענדיג א ווילע זיך אנגערופען — הער, שלמה, איך האב ארומגעוואונדערט אין היכל פון די נשמות. און איך זעה גארנישט דו זאלסט געהאלפען ווערען. יא, איין פערבלאנדזשעטע נשמה איז יא דארט פערהאן, איז זי אבער חצי יוד וחצי גוי. על כן אויב דו ביסט מוכן מקבל באהבה צו זיין די אלע בזיונות און חרפות, וואס דיין זוהן וועט דיר פערשאפען, קען דיין תפילה געהערט ווערען. געדענקען זאלסטו נאר, אז דיין זוהן וועט זיין א גרויסער שונא ישראל, אבער, אז די וועסט אוועקגעבען א געוויסען חלק פון דיין עשירות אויף צדקה און נדנים פאר ארימע כלות און דו וועסט א חוץ דעם זיין נע ונד און אבריכטען גלות, וועט דיין זוהן חוזר בתשובה זיין. דאס וועט זיין נאך א סך יאהרען נאך דיין נע ונד זיין, ווען דו וועסט מתקן זיין די דאזיגע פערבלאנדזשעטע נשמה. —

איז ר' שלמה אויף אלצדינג בעשטאנען און איז א היים געפאהרען. ס'איז נישט אויסגעגאנגען קיין לאנגע צייט און ר' שלמה איז בעגליקט געווארען מיט א בן זכר, איז דאס קינד אויסגעוואקסען, מ'האט עס געקליידט אין בגדי מלכות און עס אבגעהיטען ווי דאס שווארצע אפעל פון אויג. האט אזוי בעגעהרט צום לערנען, אז פונקט צום טאג ווען ס'איז 5 יאהר אלט געווארען האט עס געזאלט חומש אנהויבען האט מען זיך אין גביר'ס הויז געגרייט 8 טעג פריהער פאר'ן חומש אנהויבען. מ'האט זיך געפארעט און אנגעגרייט מאכלים אין משקאות מעדני מלך און ר' שלמה האט געטיילט ביד הרחבה צדקה און נדבות אלע ארימע און נויטבעדערפטיגע. דאס גאנצע שטעדטיל פון ארים און רייך האט ר' שלמה געלאזט בעטען אויפ'ן חומש־אנהויבען און ארימע לייט, שלעפערס און בעטלערסט פון די גאנצע אומגעגנד זענען אין שטעדטיל אנגעקומען אויף דער גרויסע סעודה. צווישען די אלע אנגעלאפענע שנאדערס האט זיך געפונען א אבגעריסענער און באררויסער יונג־יונגעל א עזות'ניק. וואס האט זיך געשפילט מיט צלמים און פון אלע געשמאקפולע מאכלים האט ער נישט געקענט זאט ווערען און ער האט כסדר ארויסגעשלעפט פון די טארבעס שטיקער קעלבאס און דאס צוגעגעסען מיט קעז. האבען די איבריגע ארימעלייט אנגעשריגען און געוואלט איהם שלאגען און פערטרייבען, אבער ר' שלמה גביר האט נישט געלאזט. ער האט כסדר נאכגעקוקט דעם דאזיגען בארוויטען יונג און טיעף ביי איהם אין הארצען האט ארויסגעשריגען א אינערליכע שטימע: יא, יא שלמה, אזוי וועט אויסזעהן דיין בן־יחיד, אט דאס איז דער בעדייט פון ראדישיצען רבי'נס ווערטער. -- אין זיין קאפ האט געראושט ווי א ווינד־מיהל און אין זיינע אויערען האבען געהילעכט די רייד פון ראדישיצער: — געדענק שלמה, אז דיין זוהן וועט דיר פערשאפען גרויסע חרפ'ת און בושות.-

אלץ האט זיך געפרעהט און געיובעלט, אבער ר' שלמה, דער בעל שמחה אליין איז ארומגעגאנגען מרה שחורה'דיג און שרעקליכע פינסטערע מחשבות'ען האבען געמאכט פיבערען און ציטערען זיינע אלע איברים. שטעהט דאך לב יודע מרת נפשו. האט ר' שלמה טאקי געפיהלט בעשיינפערלעך און דאס הארץ האט איהם געזאגט, אז אט, אט ברעכט אויס א קאטאסטראפע און ס'וועט געשעהן אזעלכעס, וואס וועט ווי א פינסטערע חמארע ארומהילען זיין הויז.

איז טאקי אזוי געשעהן. פונקט דעם זעלבען טאג פון חומש אנהויבען איז אויסגעפאלען א גרויסע חגא. די קירכע האט א גאנצען טאג געקלינגען אויף אלע איהרע גלעקער. פויערים און פויערטעס פון אלע ארומיגע דערפער זענען אין שטעדטיל'ס קירכע אנגעקומען אין פון דארט האבען זיי אין א מאסע פון טויזענטער ארויסגעריהרט אין א ריעזיגע פראצעסיע, וואס האט זיך געצויגען וויארסטען־ווייט העט, העט אינטער'ן שטעדטיל. ר' שלמה'עס בן־יחיד, משה'לע, איז גראד געגאנגען א היים מיט זיין מלמד פון חדר מיט'ן חומש'ל ויקרא אינטער'ן אר'מעל. זיי זענען געגאנגען דורך די הינטער־געסלעך, אויסצומיידען דעם גרויסען המון, אבער משה'לע איז אזוי בערוישט געווארען פון דער געקלינגעריי פון די קירכען גלאקען, אז ס'האט איהם א מאגנעטישע קראפט אהין געצויגען און ער האט זיך ארויסגעריסען פון זיין מלמד און אוועקוואדפענדיג דאס חומש'ל איף דער ערד איז ער אין א ווילדע שנעלקייט אוועק צו דער פראצעסיע און אויסמישענדיג זיך מיט דער גרויסער ריזיגע מאסע איז ער פערשווינדען פון שטעדטיל און זיך שוין מעהר נישט אומגעקעהרט.

ביי ר' שלמה גביר אין הויז איז געווארען א גרויס געוואלד. אלע, דאס גאנצע שטעדטיל האט זיך איינגעקעלאזט זוכען אויף אלע שאסען און ווענען. אבער אין קול ואין עונה, משה'לע איז פערפאלען ווי אין וואסער אריין. א פינסטערער וואלקען האט זיך פערצויגען איבער'ן שטעדטיל. די געוויינען און די יללות ביי ר' שלמה אין שטוב זענען געגאנגען עד לב השמים. אפילו די שטיינער און די ביימער פון שטעדטיל האבען מיטגעוויינט און מיטגעפיהלט דער גרויסען צער. פון די מאכלים און משקאות האט שוין קיינער נישט טועם געווען און פון די צוגעגרייטער שמחה איז געווארען תשעה באב. דער בזיון און די בושה איז עד אין לשער ר' שלמה אליין וואלגערט זיך אין אש, אבער דערצעהלט ער נישט און ער איז אין זיך גובר צוהאלטען בסוד, אלץ, וואס דער ראדאשיצער צדיק האט איהם געזאגט.

מ'לויפט קיין ראדאשיץ, מ'איז מרעיש עולמות און מען רייסט איין וועלטען. אבער דער ראדאשיצער רעדט נישט

קיין סך נאָר עטליכע געצײלטע ווערטער: כ האָב דאָך דיר שוין איינמאָל געזאָגט דיין זהן יעצט חוזר בתשובה זיין, דער עיקר זעה, שלמה, לעג אין א גרויסען טהייל פון דיין עשירות ביים רב פון דיין שטעדטיל פאר אָרימע כלות און זאָלסט געהן מעיר לעיר און אָבריכטען גלות. —

האָט ר' שלמה גביר אַלץ געפאָלגט און איז תיכף אַוועק אין דער ווייטער וועלט וואַנדערען פון שטאָדט־צו־שטאָדט, פון דאָרף צו דאָרף אָבריכטען גלות.

* * *

משה'לע ר' שלמה'ס בן־יחיד האָט די פּראָצעסיע אַוועקגעפיהרט מיט זיך, און עטליכע פוירים פון המון האָבען איהם אַוועקגעטראָגען צו ערציהען אין א ווייטען דאָרף אין א קירכע אַריין. האָט מען איהם געטויפט און דער רייכסטער דזשעדזשיך פון א נאָך ווייטערען דאָרף, וואָס האָט נישט געהאַט קיין קינדער, האָט איהם גענומען צו זיך פאר א אייגען קינד. זענען אַוועק שעהנע יאָהרען און משה'לע האָט זיך אַזוי איינגעלעבט אין זיין נייע סביבה, אַז ער האָט ביסלעכווייז גענצליך פערגעסען, אַז ער איז א יוד געווען און ער האָט א מאָהל א יודישע טאַטע־מאַמע געהאַט. ער איז ביים דזשעדזשיך ערצויגען געוואָרען און ער איז זיך צוגעוואַקסען ווי א הערליכע שעהנע וואַלד סאָסנע. ער האָט געהערשט איבערן גאַנצען דאָרף און אַלץ האָט מורא געהאַט פאר זיין קוח. א מאַזנע שנאה האָט ער געהאַט צו יודען. ער איז געווען אַזאַ שונא ישראל, אַז די יודען, וואָס פלעגען דורכפאָהרען דאָס דאָרף האָט ער אָנגעטוהן נעבעכטע צרות. גאָר בעזונדערס האָט ער גע־רודפט'ט און געפייניגט דעם איינציגען יודישען דאָרפסמאַן מאָטיע שיסטער, וואָס האָט געוואוינט אין'ן דאָרף. און ער האָט איהם דוקא געוואָלט פון דאָרף אַרויסיאָגען. דער אָרימער שיסטער האָט געאַרבייט שטיוועל פאר די פוירים און חאָטש ער האָט זיך קוים בדוחק מפרנס געווען, איז ער געווען א גרויסער בעל מכניס אורח. צום שטאַרקסטען האָט דער אָרימער און פשוט'ער שיסטער געהאַלטען פאר הייליג דעם כל דכפין ייתי ויכול. און דעריבער האָט ער אויף יעדען פסח געמוזט האָבען א סך אורחים ביי זיין טיש.

איינמאָהל ס'איז געווען עטליכע וואָכען פאר פסח, איז געוואָרען א גרויסער קריזיס אין דער יודישער שיסטעריי אין געבליבען לגמרי אָהן א שטאָך אַרבייט. פון קיין נייע שטיוועל האָט אפילו דער רייכסטער פויער נישט געחלומ'ט צו מאַכען זיך, און די פוירים האָבען גענוג געהאַט א פּאַראָדקע אין אויך דאָס זעלטען. האָט דער שיסטער געליטען גרויס נויט און כדי דערנעהרען זיין פאַמיליע, האָט ער נעביך געמוזט ביסלעכווייז אויספערקויפען די כלי בית, דעם שיסטער־וואַרשטאַט, אפילו דאָס בעטגעוואַנד און די קישענס.

אַז ס'איז געקומען א פּאָר טעג פאר פסח האָט ער שוין נישט געהאַט, וואָס צו פערקויפען. איז דער שיסטער געבליבען זעהר פערדאגה'ט פון וואַנען נעמט מען אויף פסח, האָט ער זיך דערמאָנט, אַז אין קעמערל ליגט ערגיץ טיף פערקאַפּעט 25 רובעל, צו שטייער אויף א נדן פאר זיין בת יחידה און עטליכע קליינע זילבערנע חפצים אויף מתנות פאר איהר חתן, וואָס ער האָט דורך שווערע און ביטערע מיה אין האָרוואַניע ערוואָרבען פאר זיין איינציגע טאָכטער, איז ער אַוועק אין קעמערל, אויסגעגראָבען די אַלע חפצים מיט'ן געלד און שטיל דערמיט אַוועק אין שטאָדט אין איינגעקויפט אַלץ אויף פסח ברוח גדול, אַז עס זאָל אפילו גענוג זיין פאַר פיל אורחים.

מאָטיע שיסטער האָט זיך אָבער דערוויסט, אַז דעם דזשעדזשיצ'ס יורש פּלאַנט אויף איהם א בלבול אין ער וויל איהם שלעכטס טוהן פונקט ביים ערשטען סדר. איז ער שנעל אַוועקגעלאָפען קיין ראַדאָשיק, האָט איהם דער ראַדאָשיצער צערטליך געגלעט איבער'ן פנים: געה שוין געה, אפילו איין ניצוץ פון א יוד קאָן חלילה קיין שלעכטס נישט טוהן. פאָהר אַהיים און זייה זיך משמח, זאָרג נישט וועסט האָבען א גרויסען נדן פאר דיין טאָכטער. —

מאָטיע שיסטער איז געבליבען שטעהען ערשטוינט. ה.א. פון וואַנען ווייסט עפּיס דער ראַדאָשיצער די מעשה וועגען זיין טאָכטער'ס נדן, ער האָט דאָס דאָך געמאַכט בסוד סודות, אַז אפילו זיין אייגען ווייב און קינד ווייסט דערפון נישט. האָט מאָטיע גאָרנישט געקענט אויסרעדען פאַר אימה און איז אַוועק צו זיך אין דאָרף, וואו ער האָט צוגעגרייט א פסח כיד המלך.

* * *

דעם דאָזיגען פּסח האָט זיך דער שטן פערלעגט און גע'טענה'ט אין הימעל, אַז היות ווי יודען זענען זינדיג, אין פון זייערע הערצער איז פערלאָשען געוואָרען יעדער פינק פון רחמניות, אַזוי, אַז פיל יודען זענען היי־יאָהר אפילו געבליבען אָהן מצות און אָהן ווייין אויף ארבע כוסות אויף פּסח, זאָל מען זיי דעריבער קנס'ענען און זיי זאָלען דעם דאָזיגען פסח נישט זוכה זיין אַז אליהו הנביא זאָל זיך בעווייזען און אפילו אין דער רגע צו שפוך חמתך נישט משפיע זיין פון זיין אור. בשעת די צדיקים מיט די אבות האָבען זיך געזעצט אין גן־עדן פּסח ביינאַכט צום גינגאָלדענעם סדר־טיש, האָט דער שטן זעהר מקטרג געווען אין ס'האָט שוין געהאַלטען דערביי, ער זאָל גובר זיין און די צדיקים זאָלען אַרויסגעבען א פסק, און אליהו הנביא זאָל בלייבען דעם גאַנצען פּסח־נאַכט אין גן־עדן נעבען די צדיקים און יודען זאָלען נישט האָבען גילוי אליהו.

האָט זיך דערפון דערוואוסט דער ראַדאָשיצער רבי און ער האָט אָנגעהויבען מרעיש עולמות צו זיין. ער האָט זיך גענומען אויס'טענה'ען מיט'ן הימעל: כטייטש, ווי קאָן מען דאָס גלויבען דער שטן, בשעת יודען אַרבייטען נעביך אַזוי שווער און ביטער אויף פּסח. ניין, איך אליעזר דוד פון ראַדאָשיק, וועל נישט מסכים זיין אויף אַזאַ פּסק. איך וועל בשום אופן נישט בעשטעהן. וואָס? דער שטן טענה'ט, אַז יודען האָבען נישט קיין רחמניות און וואו איז מאָטיע שיסטער, וואָס וואוינט אין זעם און דעם דאָרף? זאָל ער געהן אַהין דער שטן, וועט ער זיך דערוויסען, אַז מאָטיע שיסטער האָט צוגענומען די פּאָר טהייער אויסגעהאָרעוועטע רובלעס מיט די פּאָר זילבערנע חפצים, וואָס ער האָט צוגעגרייט מיט מסירת נפש אויף א נדן און אויף מתנות פאַר'ן חתן פון זיין בת יחידה, און פאַר זיי געמאַכט פּסח און נאָך ווי אַזוי פּסח אפילו פאַר פיל אורחים האָט ער אָנגעגרייט צו עסען און טרונקען. אויב דער שטן וויל, זאָל ער זיך בכבודו ובעצמו מטריח זיין, וועט איהם מאָטיע ענטפאַנגען בכבוד גדול און וועט איהם געבען צו עסען מצות און צו טרינקען ווייין אויף ארבע כוסות, זאָל ער געהן און ער וועט טרעפען, ווי מאָטיע שיסטער שטעהט פאר זיין טהיר אין דער שטעטער נאַכט און רופט אין בעהט „כל דכפין ייתי ויכול", ניין איך וועל נישט פריהער געהן צום סדר. ביז וואַנען אליהו הנביא וועט זיך נישט בעווייזען צום פּאָלק ישראל! —

— אָבער יודען זענען דאָך פאַרט זינדיג! פאר וואָס האָבען זיי אַזוי ווייניג רחמנות איינער אויפ'ן צווייטען? האָט דער שטן ווייטער גערעדט. —

נייעס! נייעס!

מאַשענזשניק

בעקאַנטמאַכונג

איך מאַך בעקאַנט, דאָס איך אַרבייט אויס קעפּ צו באַלאָנען פון סאָדע־וואַסער פון די בעסטע קוואַליטעט גוואַראַנטירט מעשענע, גניקעלטע איך פיהר אויס פערשידענע נאַפּראַווקעס ווי אויך אַלע מעש־אַרבייטען האָט גיבט נור.

אַלעס ווערט אויסגעפיהרט רעעל און פּינקטליך ביי די בעסטע בעדינגונגען. — קומט און איבערציינגט אייך!

געשעפטס אדרעס: ישראל גוטמאַן ראַדאָם, רינעק 9.

Dr med.

F. ŻABNER

(choroby kobiece i akuszerja)

RADOM, UL. LUBELSKA 33

די נייעסטע און שעהנסטע „טאַפּעטען" אויף צימער־טאַפּעצירונג בעדיענט ביליג, פערקויפט

ש. שטיינמאַן

ראַדאָם, לובלינער № 21

ביטע זיך צו ערקונדיגען!

— ווייל ס'איז זיי שלעכט און ביטער. זיי ווערען נעביך געיאָגט און געפּלאָגט, אדרבה, זעה רבונו של עולם, אַז ס'זאָל שוין זיין די גאולה שלמה, וועלען יודען זיין גוט און וואויל. דיין פּסק איז שלא על פּי תורה, וואָרום אויב אליהו הנביא האָט זיך ענטפּלעקט ביי יציאת מצרים, איז על אחת כמה וכמה דאַרף ער זיך היינט ענטפּלעקען צו יעדען יוד, ווייל אַז יודען זענען היינט מכח צומאַכען פּסח, איז עס גרעסער פון יציאת מצרים, אַזעלכע יודען, ווי מאָטיע שיסטער, זענען דאָ אַ סך און אין זייער זכות בין איך גוזר, אַז אליהו הנביא זאָל זיך ענטפּלעקען און אָנזאָגען יעדען יוד אַ גוטע בשורה, גיין, איך גיה נישט צום סדר ביז — — ס'וועט נישט פאַרשטאָפּט ווערען די טענות פון שטן. —

אין ראַראָשיץ איז מען דאָס יאָהר געגאַנגען שפּעט צום סדר. אַ גאַנצע שעה פאַרן סדר איז דער ראַראָשיצער רבי געזעסען סגור ומסוגר אין זיין התבודדות־שטיבעל און געפיהרט אַ שטאַרקע ויכוח מיטן הימעל און פּונקט אין דער זעלבער צייט, וואָס דער ראַראָשיצער האָט זיך געאַמפּערט מיטן שטן האָט מאָטיע שיסטער אַרומגעזוכט אורחים צום סדר. און ער האָט ביי קיין פאַל נישט געקענט געפינען קיין אורחים. ער איז אַ גאַנצען ערב פּסח ביז שפּעט אין דער נאַכט אַרומגעלאָפען איבער'ן שטעטעל ביז אין די ווייטע דערפער, אָבער מעשה שטן האָט דאָס מאָל קיין איין יודישער בעטלער, אָדער אָרימאַן נישט דורכגעוואַנדערט. דאָ איז צעהנע, האַלב עלף, 11 אַזייגער מ'זעהט נישט און מ'הערט נישט. לויפט מאָטיע שיסטער אַריבער אין אַ דערבייאיג נאָהנט שטעדטיל, קלאַפּט אין די לאַדענס פון די אָרימע וואוינונגען און רופט אויף'ן הויכען קול: — אפשר האָט אַ יוד נישט צו עסען, זאָל ער געהן מיט מיר צום סדר, — און ווען קיינער ענטפערט נישט. לויפט ער אין בית מדרש, צום גליק טרעפט ער נאָך עטליכע אָרימעלייט, און אויך איינעם אַ רייכען יודען, מיט אַ הדרת פּנים, וואָס זיצט און לערנט. בעט ער רחמים: יודען דערבאַרעמט אייך. זייט מיך מהנה און קומט צו מיין סדר־טיש, פאַרשעמט מיך נישט. איך האָב אָנגעגרייט פון כל טוב. קומט יודען מיט מיר, קומט. —

ווערען די יודען געריהרט פון דער תמימות'דיגע צדקות פון דאָזיגען פּשוט'ען יוד, טהוען זיי איהם צוליב און געהן מיט איהם מיט ברייטע שפּאַר שטיק וועגס. צווישען זיי איז דער רייכער יוד, וואָס רעדט נאָך פון גלות און יאָגדערט אויף דער וועלט פאַר אַ תיקון, וואָס דער ראַראָשיצער האָט איהם געגעבען.

היינט דאָס מאָל רעדט דער ראַראָשיצער רבי און ער רופט אָן אַלע היכלים: שטייט גיכער, ווי קען עס זאָגען דער שטן, אַז יודען האָבען נישט קיין רחמנות, ווען יודען לויפען איצט אַרום שפּעט אין דער נאַכט איבער די בתי מדרשים און קלאַפּען אין די לאַדענס און רופען כל דכפין. אליהו הנביא מוז און דאַרף זיך ענטפּלעקען און דווקא צום ערשט צו מאָטיע שוסטער, ער בויך דאַרף אויסלייזען אַ פאַרוואָגעלטע יודישע נשמה און זי חוזר זיין בתשובה זיין, איך וועל נישט געהן צום טיש, סיידען די צדיקים און גן־עדן וועלען נישט פּסקענען זכאי. —

אין הימעל האָבען דעם ראַרישיצער'ס טענות געמאַכט אַ רעש און ס'איז געגעבען געוואָרען אַ ענטפער: הלכה כר' אליעזר...

* * *

ווען מאָטיע שיסטער איז ביי זיין ליכטיגען יום טוב'דיגען טיש געזעסען אַרומגערינגעלט מיט אורחים און אָבגעריבט דעם סדר איז צו שפוך המתך אַריינגעקומען אַ אַלטער יוד מיט אַ שניי־ווייסע באָרד, אַ בעטלער, וואָס האָט געבעטען צו צוועצען זיך צום טיש. מאָטיע האָט זיך מיט איהם דערפרעהט ווי מיט אַ גאַסט טוב און איהם מאכל ומשקה געוועזט. גלייך נאָך דעם, ווי מ'האָט צוריק פערמאַכט די טהיר זענען אַריין מיט אָנ'אליאַרם אַ חברה דינער פון'ן דזשעדזשיצ'ס יורש און זיך געוואָרפען אויף'ן שיסטער מיט אַ געשרעי און ירגזון ווייל ער האָט אַרויסגעגנבעט אַ שניר פּערל פון דזשעדזשיצער פּאַלאַץ. ס'איז געוואָרען אַ גרויסע מהומה און די אורחים און דאָס ווייב מיט דער טאָכטער זענען שיער נישט אויסגעגאַנגען פון שרעק. דער דזשעדזשיצער וויכעוואַניק האָט אינטערגעוואָרפען די שניר־פּערל און געוואָלט מאַכען אָנ'בלבול אויף'ן אָרימען שיסטער, אָבער אַ פּלא, מען זוכט און מען זוכט און מ'קען נישט געפינען. רופט זיך אָב דער אַלטער בעטלער — געוויס ליגט די שניר פּערל אין די אייזערנע קאַסע פון דזשעדזשיץ אין ס'האָט זיך נאָר אייך בלויז אויסגעדאַכטען. לויפען אַלע דינער צוריק אין פּאַלאַץ, און דער וויכעוואַנעק בלייבט אַליין איבער. דאָ נעמט דער אַלטער בעטלער זיין נאָז טאַשטיכעל, כהיות דעם מיט אַ גלעט איבער די אויגען און בעט איהם צו טרינקען אַ ביסעל ווין פון אליהו הנביא'ס כּוס און רופט אויף: אוי משה, משה, געדענקסט שוין נישט, אַז ביסט געוועזען אַ יוד, דערקענסט שוין נישט דיין טאַטען ר' שלמה גביר. אַט זיצט ער דאָך דאָ ביים טיש! און דו שלמה — האָט זיך דער בעטלער געווענדעט צום רייכען אורח — דערקענסט נאָך נישט דיין זוהן, דיין בן יחיד? — נאָכדעם ווי דער וויכעוואַניק האָט אויסגעטרונקען עטליכע טראָפּען ווין איז איהם קלאָר געוואָרען פאַר די אויגען און ס'האָט פאַר איהם אויפגעשווימען דאָס בילד, ווען ער איז אַלט געוועזען 5 יאָהר און ווי אַזוי ער איז אַנטלאָפען מיט דער פּראַצעסיע אין טאָג, ווען ס'גאַנצע שטעדטיל האָט זיך געגרייט צום זיין חומש אָנהויבען. ער האָט זיך אומגעקוקט צווישען אַלע אורחים און דערזעהענדיג דעם רייכען הדרת פּנים'דיגען אורח, האָט ער גלייך אין איהם דערקענט זיין פּאָטער ר' שלמה און פון גרויס איבעראַשונג איז ער טויט בלאַס געוואָרען און מיט אַ ספּאַזמיש געוויין איז ער אַרויסגעפאַלען אויף'ן פּאָטער מיט אַ יאָמערליכען אויסגעשריי: טאַטע! טאַ — טע, זייה מיר מוחל. טאַטע, איך וועל תשובה טוהן. — טאַטע און זוהן האָבען זיך געהאַלזט, געקישט און געוויינט. די אָרימע וואָס זענען ביים טיש געזעסען האָבען נישט געוואוסט, וואָס דאָ קומט פאָר און זענען פאַרשטוינט געבליבען זיצען אָהן לשון. ווען די פּאַלאַץ־דינער זענען צוריקגעקומען און געזאָגט, אַז די שניר־פּערל ליגט ווירקליך אין די אייזערנע קיסט איז שוין דער אַלטער בעטלער געהאַט נעלם געוואָרען, און דאָס האָט נאָך מעהר אַלעמען איבערראַשט.

• • •

ווען דער אַלטער דזשעדזשיץ איז געוואָהר געוואָרען פון דער גאַנצער געשיכטע האָט ער אינגאַנצען געציטערט פאַר שרעק און איבעראַשונג. ער האָט דערצעהלט, אַז אין דער זעלבער נאַכט, האָט ער געזעהן אין פּאַלאַץ, און אין זיין שלאָף־צימער אַרומגעהן אַ אַלטען בעטלער מיט אַ שטעקען אין האַנד, וואָס האָט געקלאַפּט ביי איהם צו קאָפּענס און געשריגען, ער זאָל באַפרייען זיין וויכעוואַנעק. מוצאי יום טוב האָט דער דזשעדזשיץ געהייסען שפּאַנען פערד און וואָגען און מאָטיע שיסטער, מיט ר' שלמה און משה'לע זענען תיכף אַוועק קיין ראַראָשיץ. איבערקומענדיג די שוועל איז זיי דער ראַראָשיצער אַנטקעגענגעגאַנגען מיט אַ פינגער געלייגט איבערן מויל און ער האָט געשעפּטשעט — שאַ, שטיל זאָל זיין, רעדט נישט קיין סך. אַ יוד האָט געהאַט גילוי אליהו —

דער ראַראָשיצער האָט תיכף געשיקט צום רב פון ר' שלמה'ס שטעדטיל, ער זאָל שיקען אַ גרויסע סומע געלד פון ר' שלמה'ס אייגענעם געלד אויף נדנים פאַר אָרימע כלות און ווען דער ראַדאָשיצער ראַט וואָס געלד דעראָלטען האָט ער עס געגעבען דעם אָרימען שיסטער און געזאָגט: — אבי האָסטו דיך געיאָגט, אַז וועסט נישט האָבען קיין נדן פאַר דיין טאָכטער, אָט איז דער נדן וואָס איז נאָך אָנגעגרייט געוואָרען מיט יאָהרען צוריק, ווען דיין טאָכטער איז אַ קינד געוועזען.

דער שיסטער האָט גענומען דעם נדן, משה'לן האָט דער רבי געגעבען אַ קמיע און ר' שלמה גביר איז נאָכגעזאָגט געוואָרען אויסצוהערען צו יאַנדערען און אַלע זענען זיך פונאַנדערגעפאָהרען און זיך געשיידט מיט אַ גרויסען פרייד, אַז זיי האָבען געהאַט גילוי אליהו און אַז דער ראַראָשיצער רבי ר' אליעזר דוד זצ"ל האָט געהאַט אַ קלאָרען רוח הקודש.

גאַרבאַטקע

איך מאַך בעקאַנט דאָס באַלד נאָך פּסח עפען איך אויף אין גאַרבאַטקע

אַ

פּענסיאָנאַט

אין גרויסען וואַלד אין דער ווילע № 19 דער פּענסיאָנאַט איז איינגעאָרדענט מיט די בעסטע בעקוועמליכקייטען.

מיט אכטונג

אייזענמאַן.

בשורה־טובה!

פּאַקוסט־פאַבריק

פירמע „זלאַטאַ“

פאַבריצירט דעם בעסטען פּאַקוסט פון ריינעם לאַנאָליל, העל, קלאַרירט, גוואַראַנטירט

— רעיעלע בעהאַנדלונג

גינסטיגע בעדינגונגען —

דעריבער פאָדערט נאָר פּאַקוסט

פון דער פאַבריק „זלאַטאַ“

וואָס הערט זיך אין ראַדאָם.

זשאַט איהר זאָלט זיין פערשריבען אין די וואַהל-רשימות.

דעם 14—15—16 קוויעטשען וועלען די וועהלער האָבען די מעגליכקייט צו קאָנטראָלירען, צי זיי זענען אריינגעצויגען געוואָרען אויף די וואַהל-רשימות, אין מאַגיסטראַט וועט דאַן אין פערלויף פון די דערמאָנטע דריי טעג זיך געפינען די וואַהל-רשימות, וואָס די בעלי-הבתים האָבען אויסגעפילט, און יעדער וועהלער, וואָס וועט וועלען זיך איבערצייגען, צי זיין נאָמען פיגורירט צווישען די וועהלער, וועט קאָנען אין מאַגיסטראַט נאָכקאָנטראָלירען. אין פאַל ווען אויף די בייגעלעגטע רשימות וועט בעמערקט ווערען א טעות, אָדער וועלכער ס'איז מיספערשטענדניש ביים דורכלאָזען דעם נאָמען פון וועלער, וועט מען נאָך דאַמאָלס האָבען צייט צו מאַכען רעקלאַמאַציעס און צו ווענדען זיך צו די וואַהל-קאָמיסיע ביים מאַגיסטראַט דעם טעות אויסצובעסערן.

טעאַטער „ראָזמאַיטאָשטשי" ראַדאָם.

דינסטאָג דעם 26 אפריל וועט פאָרקומען דער טראַדיציאָנעלער

סימפאָנישער יאָהר-קאָנצערט

אויסגעפיהרט דורך די שילער און שילערינס פון 4-טן, 5-טן און 6-טן קורס פון דער מיזיק שולע אונטער דער לייטונג פון ה' פ. ג י ס ע ר

עס נעמן אנטייל: אָרקעסטער, קוואַרטעט, טריאָ און סאָלאָ: פידעל-פאָרטעפּיאַן.

די גאַנצע הכנסה איז בעשטימט פאַר נישט פערמעגליכע שילער פון דער אויבענדערמאָנטע שולע.

יודען זענען נאָך אַלץ צופיעל,

דאָס קליינע הייפעלע יודישע אַרבייטער, וועלכע האָבען נאָך פיל בעמיהונגען און שתדלנות בעקומען בעשעפטיגונג ביי דער קאַנאַליזאַציע און שטאָדטישע אינוועסטיציע-ארבייט, ווערט וואָס אַמאָהל אַלץ שיטערער און שיטערער. ביי יעדער ענדערונג און רעדוקציעס זענען די יודישע ארבייטער די ערשטע קאַנדידאַטען אָבגעזאָגט צו ווערען פון דער ארבייט. פאַראַיאָהרען ווען די אָנפיהרער ביי דער קאַנאַליזאַציע האָבען אויסגעמיטען יודישע ארבייטער, פיהרענדיג די בעוויסטע באָיקאָט-פּאָליטיק, איז בענוצט געוואָרען דער מאָטיוו, אַז יודען זענען פיזיש-שוואַך ענטוויקעלט און טויגען דעריבער נישט צו שוואַרצע ארבייט. לעצטענס האָט מען אויסגעפונען א שפּאָגעל נייעם מאָטיוו, א מעהר דעמאָקראַטישען, בכן ביי די קאַנאַליזאַציע ארבייטען רייכע יודישע יונגעלייט. דער לעצטער נוסח איז בעזונדערס פאָפולער געוואָרען די לעצטע טעג, ווען ס'האָט זיך געהאַנדעלט וועגען א נייע רעדוקציע פון די „אולען"-ארבייטער.

ווי בעוואוסט, האָבען אַלע אַרבייטער ביי „אולען" פאָריגע וואָך פערשטרייקט צוליב דעם. וואָס די „אולען" האָט געוואָלט רעדוצירען 200 ארבייטער. עטליכע טעג האָבען געדויערט די אונטערהאַנדלונגען אין מאַגיסטראַט, צווישען די פאָרשטעהער פון „אולען" און די פ. פ. ס. און אין רעזולטאַט זענען אַממייסטענס רעדוצירט געוואָרען די יודישע ארבייטער, אויף וועלכע מ'האָט מכלומרשט געפונען א פּסול, אַז זיי זענען „רייכע" יונגעלייט. די דאָזיגע ענטדעקונג האָט געמאַכט די דעלעגאַציע פון נייט-יודישע ארבייטער אין מאַגיסטראַט, און זי האָט געהאַט די געהעריגע ווירקונג. ס'זענען דערוואַיטערט געוואָרען פון דער קאַנאַליזאַציע-ארבייט א גרעסערע צאָהל יודישע יונגעלייט, וואָס זענען אמאָהל געווען קינדער פון רייכע עלטערן און נאָר צוליב דער מאַטעריעלער קריטישער לאַגע, זענען זיי געצווינגען געווען זיך שטעלען צו שווערע ארבייט, בכדי צו פערדינען אויף טעגליכע חיונה. דאָס איז וועניג פאַר די הערען אָנפיהרער, וועלכע האַלטען, א פנים אַז דאָס אָננעמען יודישע ארבייטער, וואָס שטאַמען פון געוועזענע רייכע פאַמיליעס, איז נעגען זייער פּראָלעטאַרישען פּרינציפּ, און נישט קוקענדיג, וואָס די זעלביגע יודישע יונגעלייט זענען אראָבגעפאַלען פון זייער מדרגה און ווילען זיך שטעלען אין די רייהען פון פּראָסטע ארבייטער, ווערען זיי דאָך, צוליב זייער אַמאָליגען שטאַנד, פערעכענט צו דער קאַפּיטאַליסטישער בורזשואַזער-וועלט.

שפּאָגעל נייע תירוצים, און אַלץ ווייל דאָס זענען יודישע ארבייטער, וועלכע זענען אומעטום און שטענדיג צו-פיל, אפילו, ווען זיי בילדען די קלענסטע צאָהל.

וואָיעוואָדע מאַנטויפעל אין ראַדאָם

היינטיגען שבת האָט אין ראַדאָם געווילט דער ה' וואָיעוואָדע מאַנטויפעל פון קעלץ. דער ה' וואָיעוואָדע איז פערבעטען געווען אויף דער ערעפענונג פון דער ביבליאָטעק פון היגען סיימיק, ווי אויך אויף דער ערעפענונג פון נייעם עפּידעמישען שפּיטאָל. וואָס דער מאַגיסטראַט האָט געעפענט אויף דער זאמלינע.

די גמינע ערהאַלטען 1700 דאָלאַר פון אַמעריקא פאַר נויטבעדערפטיגע.

ווי מען גיעט אונז איבער, האָט די גמינע ערהאַלטען פון ראַדאָמער לאַנדסלייט אין אַמעריקא 1700 דאָלאַר, כדי דאָס צו פערטיילען צווישען נויטבעדערפטיגע היגע פאַמיליעס. די גמינע זאָל פון דעם געלד האָבען געגעבען א טייל דער „עזרה" אויף א פּסח-אַקציע און א טייל זאָל די גמינע האָבען בעשטימט פאַר מתן בסתר. קאָנקרעט ווייסען מיר נישט דערפון. די גמינע, האָט אונז וועגען דעם נישט קאָמוניקירט. לויט די אינפאָרמאַציעס, וואָס מיר האָבען בעקומען, שיינט דאָס אָבער צו זיין אמת. און דאָס אָבהאַלטען פון בעקאַנט צו מאַכען וועגען דעם דער עפ נטליכקייט, ערקלערט זיך אפשר דערמיט, וואָס די גמינע האַלט פאַר בעסער און געוואונשענער צו האַלטען דאָס בסוד...

דער ענטפער פון הרב שטיינבערג צום ה' סטאַראָסטאָ.

ווי מען ווערען געוואָהר, זאָל דער יאַראָסלאַווער רב הרב שטיינבערג אויף דער אָנפראַגע פון ה' סטאַראָסטאָ, פאַר וואָס ער קומט נישט קיין ראַדאָם איבערנעמען זיין אמט — האָבען די טעג געענטפערט, אַז ער וואַרט מיט זיין קומען קיין ראַדאָם, ביז דער העכסטער אַדמיניסטראַטיווער טריבונאַל וועט בעטראַכטען דעם רעקורס, וואָס ה' קעסטענבערג, האָט איינגעגעבען געגען צו נעמען ביי איהם די ביכער פון ציוויל-שטאַנד.

ווי בעוואוסט, האָט ה' קעסטענבערג באַלד נאָכדעם, ווי דאָס מיניסטעריום האָט פעראָרדענט אָבצונעמען ביי איהם די מעטריקע-ביכער, זיך משתדל געווען אויף א „זאַטשעמאַניע" אין העכסטען טריבונאַל, ה' קעסטענבערג האָט אָבער אַזאַ „זאַטשעמאַניע" נישט ארויסבעקומען און דער רעקורס איז געבליבען וואַרטען אין די רייהע צווישען אַנדערע פּראָצעסען, וואָס ווערען פאָרגעשטעלט פאַרן העכסטען טריבונאַל.

גאולת הארץ-קייט

ארגאַניזירט דורך דער יודישער פּרעסע אונטערן פּראָטעקטאָראַט פון דעפּ. י צ ח ק ג ר י נ ב ו י ם

ד"ר פורעץ ענטפ. דעם ה' י. קירשענבוים מיט 15 זל. און רופט ארויס: ד"ר פערלמאַן. משה יעקב פרידמאַן ענטפ. דעם ה' מ. ל. פישמאַן מיט 10 זל. יעקב שטערן ענטפ. ה' יואל טורעק מיט 5 זל. און רופט ארויס חיה בלאַטמאַן, אלעזר בארענשטיין. אריה זילבערשטרום, בינם ראַיאל, בינם צוקער, יוחנן שטאַטווינער, ישעי' ריכטמאַן, יוסל וואַרשענבראַט, יהושע' לוקסענבורג (לאָדז) אברהם שוואַרצפּיטער שאול צוקער (שידלאָוויעץ) טוביה גאָלדרייך (פולאַוו) משה קלאַפּאַטור (וואַרשאַ) חיים זלאָטאָ (סקאַרזשיסקאָ) מרדכי שטיינמאַן (שידלאָוויעץ).

נתן קאַפּלאַן ענטפ. דעם ה' הירשבערג מיט 5 זל. און רופט ארויס יהושע טאַבאַקמאַן, אנשל קאָרמאַן, יעקב קאַמפּעל, יעקב טענענבוים.

נטע צהרליך ענטפ. ישראל פליישמאַנען מיט .5 זל.

מנחם צמח ענטפ. דעם ה' טאַאבער און יונה קירשענבוים, לעאָן לעווין, יוסף ספּירטוס, יעקב לאַנדוי אַלע מיט 15 זל. פייוויל שיינבוים ענטפ. דעם

ה׳ י. שטאטמוויינער מיט 5 זל. און רופט ארויס: משה ליבא רעמבישעווסקי, חיים כץ, ישעי׳ אייגער, יצחק אייגער, פינעס שמואל, ישעי׳ ריכטמאן, משה גוטבוים און יוסף ווארשענבערג.

איינגאך ראזענפעלד ענטפ. געגם. באנקירער מיט 5 זל. און רופט ארויס: רעניע בירענבוים, מאניע צהרלין, העניעק בערקאוויץ.

בראניע פרידמאן ענטפערט דעם יודישען סטוד.-פעראיין מיט 5 זל. און רופט ארויס: גענויע פינקעלשטיין, צע-ליא בוקער און צעשא ניימאן.

מאיר עוים ענטפ. דעם סטור. ספי-רימוס מיט 5 זל. און רופט ארויס ישראל מאיר גוטמאנען (קוטנא).

מארטא הערמאן ענטפ. פראפ. גליקי פמאן מיט 5 זל.

ברידער גאטליעב איינגעצאהלט 5 זל אלי׳ טענענבוים ענטפ. דעם ה׳ משה בלומאן מיט 5 זל.

פרל׳ ט. גאלדבערג צאהלט איין 5 זל. און רופט ארויס דעם ה׳ יוזעף ניקערמאן (ווארשא).

איזאק סאלבע צאהלט איין 5 זל. און רופט ארויס דעם ה׳ העניעק בארענ-שטיין.

פארלעזונג פון ד״ר פאמראק.

היינט, פרייטאג, 8 אזייגער אווענד, קומט פאר, צו דער ערעפנונג פונם היגעגישען פאלקס-אוניווערזיטעט ביים היגען „טאז״ (דלוגא 24), א פארלע-זונג פון ד״ר פאמראק פונם ציקעל „טו-בערקוליאז״ א. ד. ט. „דער קאמפף מיט טובערקולאז אין די פאבריקען און ווארשטאטען״. די פארלעזונג וועט זיין אילוסטרירט דורך ליכט בילדער.

איינגאנג אימזיסט פאר אלע.

פון „ט א ז״

„טאז — וואך״

צווישען דעם 20 אפריל ביז דעם 26 א. ג. ד. י. וועט אין גאנצען לאנד און אויך אין ראדאם פארקומען „א טאז-וואך״. די איינצעלהייטען וועלען ווע-רען מיטגעטיילט.

• • •

גרויסע עלטערען-פערזאמלונג.

פרייטאג, דעם 22 אפריל ד. י. פינ-קטליך 8 אזייגער אווענד קומט פאר אין דער היגער אבטיילונג פון „טאז״ (דלוגא 24) א גרויסע עלטערען-פער-זאמלונג, וועגען זעהר וויכטיגע פראגען, וועלכע האבען א גרויסע בעדייטונג פאר די קינדער, וועלכע לערנען אין די ראדאמער חדרים (פריוואטע און געזעלשאפטליכע).

עס וועט ארומגערעדט ווערען די פיאגע וועגען דעם אלגעמיינעם היגע-נישען צושטאנד פון די חדרים, וועגען די דעקאווירים — אריפיכט איבער זיי, און אויך וועגען זומער-קאלאניעס פאר קינדער אין גאבאטקא און אין אנדע-רע ערטער.

עס איז געווינשען, אז אלע עלטערן, וועלכע האבען אין די היגע חדרים זאלען, אין זייער אייגענעם און זייערע קינדערס אינטערעס, אנטייל נעמען אין דער דאזיגער פערזאמלונג.

איינגאנג אומזיסט פאר אלע.

פעראייניגטער וואהל-קאמיטעט.

אין צוזאמענהאנג מיט די קומענדי-גע וואהלען צום שטאדט-ראט, איז געג-רינדעט געווארען א פעראייניגטער וואהל-קאמיטעט, אין וועלכען ס׳נעהמען אריין פאלגענדע ארגאניזאציעס: פוחרים-פער-איין; האנדווערקער-קלוב; ציוניסטישע ארגאניזאציע; ארטאדאקסען; מזרחי; דער קאמיטעט איז שוין צוגעטרעטען צו א רייהע טעכנישע פארבערייטונגען אין שייכות מיט די וואהלען.

דאס ביורא פון וואהל-קאמיטעט גע-פינט זיך אין לאקאל פון סוחרים-פער-איין, לובלינער 18, וואו ס׳ ווערען פר-טיילט אינפארמאציעס יעדען טאג פון 11—2 פריה און פון 3 ביז 9 אווענד.

סימפאנישער קאנצערט פון דער מוזיק-שולע פון ה׳ פ. גיסער

ווי אלע ווייסען, עקזיסטירט אין ראדאם א מוזיק—שולע, בעשטעטיגט פון בילדונגס — מיניסטעריום, וועלכע גיעט די מעגליכקייט די היגע יודישע יוגענד צו בעקומען מוזיקאלישע אויס-בילדונג. די שולע עקזיסטירט פון יאהר 1918 און אין האט דורך דער צייט שוין ארויסגעגעבען א רייהע פעהיגע און טאלאנטפולע שילער, וועלכע שטודירען היינט אין די קאנסערוואטאריומס און אין חויבע מוזיק אקאדעמיעס, אין וויען, פאריז, א. א. ד. דער לייטער פון די שילער ה׳ גיטער ווייזט ארויס פיל איבערגעגעבענהייט אין פעטיום און נישט קוקענדיג אויף די דעפיציטען, וועלכע ענטשטעהען צוליב דעם בעס-רייען אינגאנצען, ערער טיילווייז פון שכר-למוד די אינפערמעגליכע טאלאנט-פולע שילער — דערהאלט ער די שו-לע מיט אלע אנשטרענגונגען.

דעם 26-טען ה. ח. קומט פאר דער יעהרליכער קאנצערט פון דער דער-מאנטע שולע און עס ווערען געמאכט די נויטיגע פארבערייטונגען דער קאנצערט זאל געלונגענער זיין אויסגעצייכענט. ס׳איז צו פערהאפען, אז דאס מאהל וועט די יודישע געזעל-שאפט אין ראדאם, ארויסווייזען דעם געהעריגען אינטערעס און מאסען-ווייז בעזוכען דעם קאנצערט, בכדי צו געבען די מעגליכקייט די נישט פער-מעגליכע שילער זאלען ווייטער פארט-זעצען, זייער לערן און נישט ברויכען זי איבעררייסען צין דער מיי.

אווענד פון „אאוקסיליום אקא-דעמיקום יודאיקום״ אין ראדאם.

די געזעלשאפט צו שטיצען סטודענ-טען א. נ. „אוקסיליום אקאדעמיקום יודאיקום״ אין ראדאם ארדענט אין דעם 19 ה. י. אין לאקאל פון סוחרים-פעראיין א חברישען טאנץ אווענד. דער אווענד וועט געלעגענהייטליך פער-אנשטאלטעט אין צוזאמענהאנג דערמיט, וואס זאן הייט 5 יאהר זייט די יעצ-מאלגע געזעלשאפט עקזיסטירט

יודישער סטודענטען-קרייז
אין ראדאם.

עס ווערט דערמיט בעקאנט געמאכט די מיטגלידער פון יודישען סטודענטען קרייז אין ראדאם, אז מאנטאג דעם 18/IV ד. י. (צווייטער טאג פסח 4 א זייגער נ. מ. קומט פאר אין אייגענעם לאקאל, וויטאלדא 7 די

אלגעמיינע יעהרליכע פערזאמלונג

מיט פאלגענדען טאג-ארדנונג:

1. ערעפנונג
2. וואהלען פון א פארזיצענדען
3. טעטיגקייטס-בעריכט פון דער פערוואלטונג און חברים געריכט אין יאהר 1926/27 — מאגיסטער א. סאלבע
4. בעריכט פון דער רעוויזיאנס קאמיסיע — אינזש. יעקב פירסטענבערג
5. ארבייטס פלאן אויף ווייטער (רעפעראט) — סטוד. מ ניימאן
6. ויכוחים
7. פארשלאגען און רעזאלוציעס
8. פערשידענעס
9. וואהלען פון א פערוואלטונג, חברים געריכט און רעוויזיאנס קאמיסיע.

1922 — 1927

Stow. Pomocy Stud. Żydom „Auxilium Academicum Judaicum" w Radomiu.

Z okazji 5-cio lecia istnienia urządza we wtorek dnia 19 kwietnia b. r. o godzinie 9 wiecz. w lokalu ZWIĄZKU KUPCÓW Lubelska 18.

TANECZNĄ WIECZORNICĘ TOWARZYSKĄ

(z atrakcjami)

Bufet słodki świąteczny!

Bilety załącza się do zaproszeń.

Bilety nie zwrócone do dnia 18 kwietnia b r. (Kurower Lubelska 1) będą uważane za nabyte!

Wejście tylko za okazaniem zaproszenia!

Bilety w cenie zł. 2.

קעלצער אבטיילונג.

אנ'ערקלערונג, וועגן די 20-ער גראשענס, וואס די לאדזער באנק נעמט פאר איפהאלטען א וועקסעל ביז'ן לעצטען טערמין.

אין צוזאמענהאנג מיט דעם נאטיץ, וואס איז געווען אין לעצטען נומער פון אונזער צייטונג, וועגן דעם אבצאהל פון 20 גראשען, וואס די לאדזער באנק נעמט פאר אויפהאלטען א וועקסעל ביז'ן לעצטען טערמין, האבען מיר זיך נאך א מאהל גוט אינפארמירט צווישען די סוחרישע און געזעלשאפטליכע קרייזען, און געוואויר געווארען, אז נישט נור די לאדזער באנק אליין נעמט אנ'אבצאהל פאר אויפהאלטען א וועקסעל, נאר אויך אלע אנדערע יודישע און נישט יודישע בענק. דער אבצאהל איז בעשטימט אויף די אדמיניסטראציע-הוצאות, וואס זענען פערבינדען מיט'ן אויפהאלטען דאס וועקסעל. מאנכע בענק נעמען זאגאר א פיעל גרעסערען אבצאהל, ווי די לאדזער באנק. די סוחרישע קרייזען זענען זעהר צופרידען פון די רעיעלע בעהאנדלונג און סימפאטישע בעציהונג מצד דער באנק-לייטונג צו די קליענטען. די קלאנגען, אז די סוחרישע קרייזען פערלאנגען פון די סוחרים, אז זיי זאלען צוליב דעם אבצאהל נישט אפגעבען זייערע וועקסלען אין דער לאדזער-באנק אויף אינקאסא אין דיסקאנטא, זענען איבערגעטריבען, פערקערט, דער צ׳מרוי פון די סוחרישע קרייזען צו דער לייטונג פון דער באנק, ווערט א דאנק די גערויסענהאפטע בעציהונג פון וויצע-דירעקטאר ה' ראזענבערג, פון טאג צו טאג שטארקער.

די אלגעמיינע פערזאמלונג פון „לינת הצדק".

שבת, דעם 2 אפריל ה. י. איז אין לאקאל פון דער יודישער קהלה פארגעקומען די פארטזעצונג פון דער אלגעמיינער פערזאמלונג פון דער געזעלשאפט „לינת-הצדק". נאכדעם ווי דער פארז. ה' ראוויצקי האט איבערגעליינט דעם טאג-ארדנונג, האט דער סעקרעטאר איבערגעליינט דעם פראטאקאל פון דער קאמיסיע, וואס איז אויסגעוועהלט געווארען אויף דער ערשטער אלגעמיינער פערזאמלונג, דעם 16|1 ה. י. וועלכע האט געהאט די אויפגאבע צו ליקווידירען דעם דאקטוירים סכסוך.

פארז. ה' ראוויצקי, האט אבגעגעבען א בעריכט פון די אונטערהאנדלונגען וואס זענען געפיהרט געווארען צווישען דער קאמיסיע און די פארשטעהער פון דאקטוירים-פערבאנד ה"ה: ד"ר לעווינזאהן און ד"ר פלעשלער, וועלכע האבען ערקלערט, אז אלע קעלצער יודישע דאקטוירים זענען גרייט צו ארבייטען אין „לינת הצדק" בתנאי, אז קיין שום מיטגליד פון דער אלטער פערוואלטונג און אז קיין שום דאקטאר, זאל נישט געוועהלט ווערען אין דער נייער פערוואלטונג. די קאמיסיע, האלטענדיג די בעדינגונגען פאר אונאנעמבאר, האט בעשלאסען די זאך פארצושטעלען דער אלגעמיינער פערזאמלונג, וועלכע איז צוליב דעם צוזאמענגערופען געווארען.

אין דער דיסקוסיע איבערן בעריכט פון דער קאמיטע האבען זיך בעטייליגט די ה"ה מ. הארבערג, קלינגבייל, ב. מאשענבערג, ד"ר פעלץ, סערוועטניק, סטראווטשינסקי, גוטמאן, לייכטער און אנדערע.

ה' סטראווטשינסקי האט פארגעשלאגען, אז די פערזאמלונג זאל נישט נעמען אין אכט די אולטימאטיווע בעדינגונגען פון די דאקטוירים, מ'זאל אויסדריקען צוטרוי דער אלטער פערוואלטונג, אויפפאדערען זי צו ווייטערדיגע ארבייט, מ'זאל אויפפאדערען צו שטיצען דעם „לינת-הצדק" און אויב ס'וועלען געמאכט ווערען שוועריקייטען מצד די אנדערע דאקטוירים, ווי בויקאט א. אז. וו. זאל די יודישע בעפעלקערונג אנגאזשירען קיין קיעלץ אנדערע יודישע דאקטוירים און ערקלערען א געגענצייטיגען בייקאט.

נאך דער דיסקוסיע איז מיט א מערהייט שטימען אנגענומען געווארען דער פארשלאג פון ה' גוטמאן, אז מ'זאל אבלייגען די וואהלען פון א נייע פערוואלטונג ביז חול-המועד פסח און אויסוועהלען א דעלעגאציע צום פרעזעס פון דאקטוירים-פערבאנד ד"ר קאשעראדסקי, וועלכער זאל מיטהעלפען ליקווידירען די דאקטוירים-מחלוקה.

ס'האט זיך ענטוויקעלט א דיסקוסיע איבער'ן פראטאקאל פון דער פערוואלטונג פון 12 מערץ ה. י., וועלכע האט בעשלאסען צו ערטיילען הילף אין אמבולאטאריום פון „לינת-הצדק" נאר פאר ארימע קראנקע.

נאך דעם, ווי דער ה' ד"ר פעלץ האט אנגעוויזען די סבות, וואס האבען געצווינגען די פערוואלטונג אנצונעמען אזא בעשלוס, איז בעשלאסען געווארען איבערצוגעהען איבער דער פראגע צום טאג-ארדנונג, דערויף איז די פערזאמלונג בעשלאסען געווארען.

דער קאנצערט פון „הזמיר".

דער קאנצערט פון „הזמיר" וואס האט געזאלט פארקומען מיט 2 וואכען צוריק און איז צוליעב טעכנישע סיבות אבגערופען געווארען קומט פאר דעם ערשטען טאג חול המועד פסח דעם 19|4 אין טעאטער פאלסקי.

דער מראגראם איז זעהר א רייכער עס איז צו האפען דאס די קעלצער בעפעלקערונג וועט מאסענווייז דעם קאנצערט בעזוכען.

די אלגעמיינע פערזאמלונג פון די פוטבאל—סעקציע, ביים יודישען ספארט—קלוב „מכבי".

דעם 31 מערץ ה. י. איז אין לאקאל פון דער יודישער קהלה פארגעקומען א אלגעמיינע פערזאמלונג פון דער פוטבאל-סעקציע, ביים יודישען ספארט-קלוב „מכבי".

וויצע-פארז. ה' סאבאל האט געעפענט די פערזאמלונג, און ערקלערענדיג די אויפגאבען פון דער פערזאמלונג האט ער אפעלירט צו די פערזאמעלטע, אז זיי זאלען אין קומענדיגען סעזאן מעהר מיטארבייטען מיט דער פערוואלטונג.

אלס פארז. איז אויסגעוועהלט געווארען ה' סאבאל, אלס סעקרעטאר — ה' ווילנער און אלס אסאסארען די ה"ה: גאלדבליט און מארטקאוויץ.

ה' סאבאל האט רעפערירט וועגן די אויפגאבען פון דער פוטבאל-סעקציע, האט מודיע געווען, אז די פערוואלטונג פיהרט אונטער האנדלונגען מיט דער יודישע קהלה וועגן אבגעבען אויף א ספארט-פלאץ. דעם פלאץ אויף ליפאווע גאס, וועלכע געהערט צו דער קהלה און וועגן דער ארגאנירונג פון די רעזערווען סעקציע.

אלס אנפיהרער פון דער פוטבאל-סעקציע איז אויסגעוועהלט געווארען ה' דריגאנס און אלס קאפיטאן פון דער ערשטער דרושינע — ה' גאלדבליט.

נאכ'ן בעטראכטען א רייהע ארגאניזאציאנעלע פראגען, האט דער פארז. ה' סאבאל געשלאסען די פערזאמלונג.

ווייטערדיגע רשימה פון די מנדבים אויף „בדק הבית" (רעמאנטירען די שטאדט-שוהל)

רשימה № 3.

(פון שבת פרשת תזריע)

ה"ה: יודל ראטענבערג 50 זל., משה דוד זילבערבערג 50 זל., יוסף זייאנטשקאיסקי 50 זל., אהרן גאלדבלום 10 זל., שמואל רייזמאן 5 זל., קלמן ווייקינסקי 18 זל., חיים בערגער 18 זל., יצחק מאשענבערג 20 זל., גרשון פייגענבלאט 25 זל., יעקב לערער 10 זל., ישראל שאפיער 20 זל. און שמחה בינם קאצקאווסקי 10 זל.

די יודישע זעלנער ווערען בעפרייט אויף פסח.

א דאנק די אינטערווענץ פון היגען רב. הרב ראפאפארט און קהלה סעקרעטאר ה' סאקאלאווסקי ביים גענעראל פון ארטיגען גארניזאן, וועלען די יודישע זעלנער בעפרייט ווערען פון פרייטאג פארנאכט ביז דינסטאג פריה (ד. ה. פון ערב פסח ביז'ן ערשטען טאג חול-המועד) און אויך די לעצטע טעג פסח. חול המועד וועלען זיי נאר בעפרייט ווערען אויף 3 שעה יעדען טאג.

פאר וואס ווערט פערנאכלעסיגט די ווירטשאפט פון בית המדרש „שערי ציון".

דאס ציוניסטישע בית-המדרש, „שערי ציון, אויף טשארנאווסקא גאס 2, וועלכעס עקזיסטירט שוין איבער 15 יאהר, און איז געווען א מוסטער מיט איהר גוטער ווירטשאפט פאר אלע אנדערע קעלצער בתי-תפילות, איז לעצטענס זעהר פערנאכלעסיגט און אויך די ווירטשאפט איז דארט נישט אין ארדנונג.

אויך דער ה' אסטראוויץ, וועלכער האט געהאט פיעל פערדינסטען פארן אויבענדערמאנטען בית המדרש, האט זיך לעצטענס פשוט דערווייטערט און דאס בית המדרש אינטערעסירט איהם ווייניג.

ס'איז צו האפען, אז דער קאמיטעט. און אויך דער ה' אסטראוויץ וועט זיך ווייטער פעראינטערעסירען מיט'ן בית-המדרש ווי ביז איצט.

קעלצער „חד גדיא"

רעדאגירט פון **ירוק בן-מרדכי.**

דער סדר פון די קעלצער כלל-טהוער און געזעלשאפטליכע אינסטיטוציעס.

קדש. טאמער שרייבט א מיטארבייטער פון „ראדאמער-קעלצער לעבען" א קריטיש ווארט געגען א כלל טהוער אדער געזעלשאפטליכע אינסטיטוציע, קאן ער ווערען א קדוש...

ורחץ. קוים איז א יודישער אנגעשטעלטער נישט מסכים מיט געוויסע נישט אויסגעהאלטענע קאפריזען פון זיין פרנסה-געבער, וואשט מען זיך צו איהם...

כרפס. דאס געזעלשאפטליכע לעבען אין קעלץ, איז הפקר ווי פיעט-רושקא... מ'האט אפילו נישט קיין מורא פאר א דעפוטאט אדער סענאטאר...

יחץ. טאמער רעדט מען א שלעכט ווארט אויף א יודישען דאקטאר, דאזאר, לאווניק, אדער ראטמאן, קאן מען צובראכען ווערען „כחרס הנשבר"...

מגיד. אויב די יודישע גמינע צאהלט נישט אויס פינקטליך די פענסיעס פון מאנכע כלי קודש'ניקעס, אדער מען גיעט זיי נישט קיין הוספה, געהען זיי זאגען דארט אהין, וואו מען דארפט נישט...

רחצה. טאמער טראכט די קהלה איבערצונעמען און אין ארדנונג צו ברענגען דאס בית-עולם, סטראשעט מען, אז מען וועט נישט וואשען... (די טויטע.)

מוציא. ס'איז גרינגער צו שטארבען, איידער פון א כלל-טהוער „מוציא" צו זיין א פאסענדע נדבה אויף א יודישען נאציאנאל-קולטורעלען צוועק.

מצה. אפילו די אמעריקאנער יודישע כלל-טהוער, זענען היי יאהר אויך געווען „פרזשיטאמנע" און נישט געשיקט קיין מצה...

מרור. צו ארבייטען מיט כלל-טהוער, וואס דרשע'נען זעהר שיין און זע-נען נאר אויסען זייער אייגענע „טובה"... איז ערגער ווי מרור...

כורך. אויף א פערזאמלונג פון א געזעלשאפטליכע אינסטיטוציע מישט מען אויס: „לינת-הצדק", גימנאזיע, בית-יתומים, קהלה, מאסקען-בעלער, דאקטוירים סכסוך, שוחטים, שטאדט-ראט, בית-עולם, ציוניסטען, סוחרים-פעראיין, מורהי, למחא-דפסחא, האנדווערקער, קראנקען-קאסע, אגודה, אוקסיליום אקאדעמיקום יודאיקים, שומרי-שבת, מרחץ א. אז. וו. און מען ווייסט נישט וואו מען האלט...

שלחן-עורך דער „בית-יתומים" גרייט פאר א פייערליכע אקאדעמיע, מיט דער בעטייליגונג פון א דעפוטאט, דער „השומר-הצעיר" אלארמירט א רעפעראט וועגען רעוויזיאניזם, די הוצאות קאסטען אב אוצרות מיט געלד און ביידע כלל-טהוער „פרייערען" אב דעם עולם...

צפון. אויף באנקעטען טרעפט מען א סאך כלל-טהוער, נאר צו פראקטישע ארבייט בעהאלטען זיי זיך אלע...

ברך. ווילסטו, אז מ'זאל דיך נישט „בענטשען"... הער אויף צו זיין א כלל-טהוער און ארבייט וויניגער לטובת דער געזעלשאפט...

הלל. כלל-טהוער, פערהיפערען דעם פסוק פון הלל: „פתחי לי שערי צדק"... (ביי זיי איז קיין צדק נישטא...)

נרצה. ווען ס'קען מיטמאכען אלע פאליטישע קונצען, שמייכעלט צו אלע-מען, זאגט יעדען צו הרים וגבעות און וויל נושא חן זיין ביי אלע פארטייען, דער איז א בעוויליגטער כלל-טוהער...

אצינד געהט די קשיה, אויף וועלכער קיינער קאן קיין תירץ נישט געבען...

די יודען אין מצרים, וועט איהר דאך פרעגען פאר וואס? ווייל מיר זאגען נישט: כל דכפין ייתי וייכול, ווער ס'האט אנ'ארטיקעל געגען מאסקען-בעלער אדער וועגען דער קרימער קאלאניזאציע זאל קומען און געדריקט ווערען, כל דצריך ייתי ויפסח, ווער ס'דארף א קאריערע זאל דורך דער רעדאקציע געלויבט ווע-רען, השתא הכא - דאס היריגע יאהר איז א דורך בשלום אהן פעטש... ושנא הבא, - סטראשעט א כלל-טהוער, אויב איהר וועט שרייבען געגען מיר, וועט איהר זיין „בני חורין"... און בארעא דישראל, און גייט מיך „קלאגען" קיין ארץ-ישראל...

■■■■■■

עבדים היינו.

(ספעציעל צו זאגען פאר די היינטיגע מיידלעך.)

עבדים היינו לפרעה במצרים, מיר האבען אמאהל געשפילט א גרויסע ראָ-לע, ס'איז אונז גוט געווען, ווי פרעה אין מצרים, מ'האט נאך געהאט א נישט-קשה'דיגען נדן, ויוציאנו משם ביד חזקה, האט מען אונזער פערמעגען ארויס-געצויגען דורך פערשידענע שטייערען ביד חזקה. ואילו לא הוציא, ווען מען וואלט דאס ביסעל געלד נישט געווען ארויסגעצויגען, הרי אנו, וואלט מען זיך געהאט וואס איינצורעדען א שעהן מיידעל וואלט געקרענקט אויף א דאק-טאר, אנ'אדוואקאט, א דענטיסט, לכל הפחות אויף א פראוויזער (א בעאמטער הייסט ביי זיי א בטלן.) און א געווענ-ליך יונגעל אהן א מאניקור און אהן טשארליסטאן, וואלט ביי זיי געווען ווי א שפין אין די אויגען, נאר היינט, ווען דער עולם איז נעבעך „גאלע"... אפילו כלנו חכמים, ווען מיר האבען אפילו מאטורע, אוניווערזיטעט — בילדונג, ווען מען ארבייט אפילו אין א באנק, כלנו יודעים את התורה, ווייסען מיר שוין אלע די תורה, אז ס'איז בעסער בעציי-טענס צו טוהען א שידוך, אפילו מיט א געוועהנליכען בחור, איידער צו זיצען ביז'ן גרויען צאפ אריין, מצוה עלינו לספר, מעג מען שוין א געוועהנליכען יונגערמאן אויך ערקלערען ליבע... וכל הרבה לספר, וועלכעס מיידעל ס'איז מעהר געשיקטער, מעהר דיפלאמאטישער און פערצייכט דעם בחור אויפ'ן מאס-קען-באל, וואס מעהר מעשיות, וואס זע-נען נישט געשטויגען און נישט געפלוי-גען, הרי זה משבח, דו טהוסט ווי א חכם...

ווי אזוי די קעלצער יודען וועלען דעם פסח אפריכטען דעם סדר.

ווען די שטיצע פון די אמעריקאנער קיעלצער יודען וואלט חאטש אנגעקומען אויף שבועות וואלט אויך געווען — — דיינו

א געוויסער היגער כלל טהוער, וואס האט עטליכע יאהר בעקומען פענסיע פאר זיין געזעלשאפטליכע ארבייט, — ווען ר'וואלט חאטש געווען אין דער פערוואלטונג פון דער קראנקע-קאסע, נישט אין ראט — — — דיינו.

א מאנופאקטור-סוחר: יא, א באנקראט. נאר ווען ר'וואלט זיך באלד געקאנט מאכען א בייער שענק, אדער א וואיר-שטען-געשעפט — — — דיינו.

דער פארז. פון דער געזעלשאפט פון פריינד פון העברעאישען אוניווערזיטעט אין ירושלים: ווען ר'וואלט חאטש צו-זאמענגערופען איין זיצונג -- דיינו.

פאטער צו זיין טאכטער: יא, געהען אויף מאסקען-בעלער, נאר וואלסט דיר חאטש אהיימגעברענגט א חתן דיינו.

א קיעלצער שוחט: יא, צו באטען א גאמען אין שטט הויז און ס'זאל זיין שא, שטיל — — — דיינו.

זאל נישט זיין קיין ארדנונג אויפ'ן בית-עולם, אבי מען בעצאלט — דיינו

א ציוניסטישער לידער: נאך וואס צאהלען פאר'ן „קרן-היסוד", פאר'ן נא-ציאנאל-ראט, קויפען א „שקל", אבא-נירען די „הצפירה", געדענקען אין די נאציאנאל-פאנד-פושקע, אז כבין נאר רעגיסטרירט אלס ציוניסט איז דען נישט — — — — — — דיינו.

מאנכע לעזער פון אונזער צייטונג: נאך יאס ניג מיר צו אבאנירען די צייטונג אז כ'בארג זי מיר ביי א שכן,

„הא לחמא עניא".

(וואס דער קעלצער רעדאקציאנס-קאלעגיום דארף זאגען ביים סדר).

הא לחמא עניא, די אכלו אבהתנא. זער ארימע רעדאקציע, וואס מיר ליידן בארעא דמצרים, דאס איז נעבעך אונז אלץ נישט צוליב איהר, ווי א מאהל

אין דען ניסט — — — דיינו.

די [illegible] צו וואס [illegible]
אין [illegible] אז מיר
ועבען [illegible]
— דיינו.

א סוחר: צו וואס צאהלען יעדען חדש פארן סוחרים-פאראיין, אז איך הער אזוי אויך די רעפעראטען פון דעפוטאט ווישליצקי — — — דיינו.

יודישער געמיינדע-פיהרער: נאך וואס דארפען מיר פריינאג פאר נאכט די שומרי שבת, אז דער מקוה-פייפער פייסט, אין דען ניסט — — — דיינו.

א שמש: נאך וואס דרך-ארץ פאר די בעל הבתים, אז די „ביזנעס" געהען אזוי אויך ניסט קשה דיג — דיינו.

על אחת כמה וכמה.

על אחת כמה וכמה, ונתן לנו את ממונם, אז איך האב די „גאטניאבס", וגם את המן אז איך האב ב"ה פרנסה בריוה, וקרע לנו את הים. וואס אהרט מיך אז ארבייטסלאזע זענען אונצופרידען, וספק צרכנו ארבעים שנה, אז כ'בין שוין פערזארגט מיט פרנסה אויף פיערציגער יאהרען. ונתן לנו את השבת, אז יעדען טאג איז ביי מיר שבת, והכניסנו לארץ-ישראל, אז פאר 500 פונט קאן איך מיר פאהרען קיין ארץ-ישראל אהן א סערטיפיקאט און אהן ציוניסטישען פאלעסטינא-אמט. איי, א יור דארף דאך העלפען בויען ארץ-ישראל? דאס זאל זיין א כפרה על כל עונותיו...

דעם עכטען

SIROLIN

<ROCHE>

קען מען ווידער בעקומען
אין אלע אפטייקען אין פוילען
צום פרייז 6.50 זל.

ראדאמער עלטערען!

אלע ספירען פון די ראדאמער יודישע עלטערן דריקען אויס זייער דאנק און **אנערקענונג** אונזער איינציגע **העברעאישע שולע**, וואו יודישע קינדער בעקומען **א רעליגיעזע ערציהונג** און לערנען גרונדליך **גמרא, רש"י, פירוש התפלות, דיני שלחן ערוך און תנ"ך מעברית לעברית, ומעברית ליהודית** לויט די נייעסטע **פעדאגאגישע** מעטאדען. וועלכע בעשטעהען נישט פון מעכאנישען נאכזאגען, נאר פון שנעלען אריענטירען זיך, פערשטעהען די למודים, ווי אויך אלעס אויסצודריקען אין **א ריינעם קלינגענדען העברעאיש.**

אונזער ביזיעצטיגען **פראגראם** פערברייטערן מיר מיט יודישע **געשיכטע, פאלעסטינאגראפיע און העברעאישע ליטעראטור.** אויך די למודי חול ווערען געלערנט אין זעהר א ברייטען מאסשטאב אזוי, אז אונזערע תלמודים האלטען אויס לייכט די עקזאמענס ביז די 4-טע קלאס רעגירונג'ס מיטעל-שולע.

ראדאמער עלטערען! מיט אונזער **פראגראם** און **פעדאגאגישע** מעטאדען האבען מיר שוין מעהרערע מאהל בעקאנט געמאכט און זאגאר בעגייסטערט די עפענטליכע מיינונג אין ראדאם! געדענקט, אז די ערציהונג פון אייערע קינדער ליגט אין אייערע אייגענע הענד!

מיט דרך ארץ

דאנציגער, ליפשיץ און העכטמאן.

אויפ'ן קומענדען זמן ווערען צוגענומען תלמידים אין פראכטפולען לאקאל פון אונזער שולע, וויטאלדא (ספארנא) 7 פון 9 פריה ביז 2 מיטאג.

כשר לפסח! איך האב די עהרע בעקאנט צו מאכען **כשר לפסח**
די ג' בעפעלקערונג פון ראדאם אז מיין געשעפט איז איבערגעטראגען
פון **לובלינער 9** אויף **לובלינער 30**

איז בעזיין א גרויסען אויסוואהל פון
ליקערען, שליוואוויצע 80% כשר לפסח

ווייז און קאניאק
— פירמע —
„כרמל"
אונגארישע ווינען, ספירט 96%
פירמע ליינאמיל לחג הפסח חי אויך
האלאנדיאל און דעליקאטעסען אויסלענדישע און אינלענדישע
פון די בעסטע פירמעס. אלעס פערזעהן מיט'ן הכשר לחג הפסח.

מיט אכטונג **ב. האנצבערג** ראדאם לובלינער 30.

Prezesowi Egzekutywy i b. prezesowi Zarządu „KOLEŻEŃSKIEJ POMOCY", kol. S. LIPSZYCOWI z powodu Jego wyjazdu do Kanady, przesyłamy serdeczne podziękowanie za Jego pracę oraz życzymy szczęścia i powodzenia w nowym kraju.

Zarząd „KOLEŻEŃSKIEJ POMOCY"
glmn. „PRZYJACIÓŁ WIEDZY"
:—:—: **w Radomiu** :—:—:

Wielmożnemu Panu Dyrektorowi, Szanownej Radzie Pedagogicznej, oraz wszystkim koleżankom i kolegom gimn. „PRZYJACIÓŁ WIEDZY", przesyłam w dniu wyjazdu do Kanady, serdeczne podziękowanie za duchowy pokarm i za miłe chwile, które mi przysporzyli w szkole.

Życzę im pomyślności i owocnej pracy dla dobra jedyny placówki kulturalnej w naszem mieście oraz dla dobra całego społeczeństwa żydowskiego.

Radom.

Selim Lipszyc.

אכטונג! ווילסט זיך עלעגאנט און ביליג קליידען, **אכטונג!**
זא ווענד זיך צו דער לאנג עקזיסטירענדער פירמע

א. קיילער, ראדאם לובלינער 36,

וועלכע איז פערזעהן צום זומער סעזאן אין א גרויסען אויסוואהל פון
מענער אנצעגער, פאלטעס, גומי מאנטלען
א. א. איך עמפפעהל **מענער הוטען** פון אינלענדישע און אויסלענדישע פירמעס צו קאנקורענץ פרייזען
פ. ס. איך נעם אויך אן בעשטעלונגען פון אייגענע און אנגעטרויטע סחורות.
ערשטקלאסיגע ארבייט.

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאכען מיר בעקאנט די יודישער בעפעלקערונג פון ראדאם און אומגעגענד, אז מיר בעזיצען אויף לאגער א גרויסען אויסוואהל
מענער-אנצעגער, פאלטענס און גומע-מאנטלען.
עס ווערען אויך אנגענומען בעשטעלונגען
מעסיגע פרייזען — צוגענגליכע בעדינגונגען.
מיט אכטונג
Wytwórnia Ubiorów Męskich
p. f. „SŁAWA"
RADOM, LUBELSKA 9.

חלוב'ע געכט אין ראַדאָם.

קיין ראדאָם קומט אויף די צווייטע טעג יו"ט דאָס וואַרשאַוער יודישע קונסט-טעאַטער „וויקט" און וועט אויס-פיהרען די שענסטע און פרעכטיגסטע זאַכען פונ'ם ערשטקלאַסיג יודישען און אייראָפּעאישען רעפּערטואַר. די דאָזיגע נייעס איז א בשורה טובה פאַר'ן גאַנ-צען יודישען טעאַטער-פּובּליקום אין ראדאם, וועלכער איז פּשוט שוין אויס-געהונגערט נאָך א זנות'דיג קינסטלערישע טעאַטער. איוף וויפיל „וויקט" האָט גע-וועקט אינטערעס ביי די ברייטעסטע יו-דישע מאַסען און צוגעצויגען די אויפ-מערקזאמקייט פון דער ליטעראַריש-קינ-סטלערישער וועלט, איז גענוג בלויז דער פאַקט, וואָס „וויקט" איז געוואָרען די טהעמע פאַר דיסקוסיעס אין וואַר-שאַוער מאַגיסטראַט און אין די קהלה, וואו כ'קעמפּפען אלע וועלטליכע יודי-שע פּרנסים און ראַטמענער פאַר סובסי-דירען דאָס איינציגע יודישע קונסט-טעאַטער „וויקט".

די ידיעה, אַז „וויקט" קומט קיין ראדאָם האָט ארויסגערופען אונגעהוידע צופרידענהייט. דער היגער יודישער טע-אַטער-עולם וועט האָבען א עונג יו"ט, בעזוכענדיג די פאַרשטעלונגען פון די גרעסטע יודישע בּיהנע-קינסטלער, וואָס וועלען איהם פערשאַפען שעה'ען פון גייסטרייכען גענוס און קינסטלערישער דערה־יבענקייט.

Kino „CORSO"

w Radomiu.

פון דאָנערשטאָג דעם 14
ווערט דעמאָנסטרירט דאָס
הערליכע בילד

GROBOWIEC MIŁOśCI

טעאַטער „ראָזמאַיטאָשטשי" ראַדאָם.

ו.י.ק.ט.

4 גאַסטראָלען פון וואַרשאַווער
יודישען קונסט—טעאַטער

אונטער דער לייטונג פון
אידא קאַמינסקא
און זיגמונד טורקאָוו

פרייטיג דעם 22-טען אפּריל ד. י. 9 אָזענד

דער אוצר

קאָמעדיע אין 4 אַקטען
פון דוד פּינסקי

שבת דעם 23-טען אַפּריל ד. י. 3.30 נ. מ. צו פאָפּולערע פרייזען

חאַשע די יתומה!

דראַמע אין 4 אַקטען
פון י. גאָרדין

שבת דעם 23-טען אפּריל ד. י. 9 אויגער אַ ענד

וועלף

דראַמע אין 3 אַקטען פון ראָמען ראָלאַן
יודיש יצחק טורקאָוו

זונטאג דעם 24-טען אַפּריל 8.30 אָוענד — לעצטע געזעגענונגס-פאַרשטעלונג

ברידער קאַראַמאַזאָוו

דראַמע אין 3 אַק. 10 בילדער
פון פ. דאָסטאָיעווסקי. — אינסצענירט פון אידא קאַמינסקא.

אַנסאַמבל פון „וויקט" לויט'ן א. ב.: פרויען: אַלטבוים סאָניע, קאַמינסקא אידא, ראַפּעל מרים. הערען: גרודבערג יצחק, דאַמב אדם, הירשפעלד זלמן, טורקאָוו זיגמונד, מאַנדעלבליט יעקב, מעלמאַן מאיר. מאַקסימאָוו מ. עפּשטיין בנימין. אדמיניסטר.: מאַקסימאָוו.

בילעטען פריהער צו בעקומען אין אַפּטייק-סקלאַד פון ה' צימערמאַן ל' בלינער 11 און אין די טעג פון די פאַרשטעלונגען אין קאַסע פון טעאַטער.

אכטונג קעלץ! מאָנטאג דעם 25 און דינסטאג דעם 26-טען אפּריל 2 פאַרשטעלונגען פון „וויקט" אין טעאַטער „פּאַלסקי"

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריק איך אויס די און טרייער פערבליבענע פאַמיליע פּריש צוליעב דעם טויט פון זייער הייס געליבטע

פרוי און מוטער

ציריל פּריש

וואָס איז געשטאָרבען אין עלטער פון 58 יאָהר
זאָלען זיי א טרייסט געפונען.

אביש דוד בירענבוים.

Zarząd T-wa
„Chinuch Jeludim"
niniejszem składa serdeczne podziękowanie firmie „Floransje" za dar w postaci mydełek toaletowych, złożony na święta dla dzieci Pierwszej Ochrony Żydowskiej

Serdeczne podziękowanie składa p. Drowi Cungowi i p. Drowi Kelerwurmowi, za ich troskliwą opiekę lekarską w czasie całej choroby, aż do mojego wyzdrowienia.

Rekonwalescentka
Rózia Sobelmanówna

CZEKOLADA
TABLICZKOWA

G. G. LARDELLI

PRZEKONYWUJĄCEJ
DOBROCI
Gorzka
Mleczna
Deserowa
Śmietankowa z migdałkami
Kawowa
Orzechowa
Pomarańczowa

Jen. Przedst. D/H R. WERTHEIM, Warszawa,
Królewska 18, Telefon 64.

וואָרנונג!

עכט נור אין דער דאָזיגע פערפּאַקונג.

צוליב דעם וואָס ס'האָבען זיך אין פערקויף בעוויזען פרעפּאַראַטען, וועלכע מאַכען נאָך אונזער מיטעל געגען שווייס **SUDORYN** און וועלכענ'ס נאָמען אונטערשיידעט זיך נור מיטן ענדערען פון אייצעלנע אותיות, וואָרנען מיר דאָס ג. פּובּליקום, אַז דאָס עכטע שוין פון א האַלבען יאָהר הונדערט בעקאַנט.

SUDORYN Z SITKIEM

ווערט אויסגעאַרבייט נאָר אין מיין לאַבּאָראַטאָריום, אויף וועלכען איך בעט ביים איינקויפען

אכטונג צו גנבים.

גלייכצייטיג וואָרען איך די געוויסענלאָזע נאָכמאַכער, אַז מיין מיטעל איז פּאַטענטירט, און יעדע נאָכמאַכונג וועל איך געריכטליך פערפאָלגען.

Fabryka Chemiczno-Farmaceutyczna.

„Ap. KOWALSKI"

w WARSZAWIE.

Kino „ODEON" w Radomiu

פון זונטאג דעם 17-טען קוויעטשען ה. י. ווערט דעמאָנסטרירט

ŚWIATŁO AZJI

(Maharadża z Sudanu)

w rolach głównych: **Himansu Ria i Saette Davis**

Redaktor i Wydawca CH. M. HERC — Odbito we własnej drukarni Radom Szwarlikowska № 20.